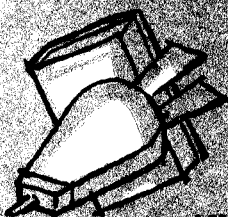

ANTONIO ZAVALA, S. I.

Motza, Zulaika ta Ugalde bertsolariak

AUSPOA LIBURUTEGIA

**Motza, Zulaika ta Ugalde
bertsolariak**

AUSPOA LIBURUTEGIA

83

COLECCION AUSPOA

**Administración: Plaza de Santa María, 2 - Tolosa
(Guipúzcoa-España) Tel. 661612**

**Dirección literaria: Rvdo. P. Antonio Zavala, S.J.
Colegio de S. Ignacio. Ategorrieta.—San Sebastián**

Ordaindu bearrak:

**Urte betekoa: 280 pezeta Atzerrian: 380 pezeta
Ongilleak: 500 " Ale bakarra: 35 "**

ANTONIO ZAVALA, S. I.

**Motza, Zulaika ta Ugalde
bertsolariak**

AUSPOA LIBURUTEGIA

1969

D. L. S. S. 51/69

**IZARRA - Peña y Goñi, 13
San Sebastián - Enero 1969**

ARKIBIDEA

ITZAURREA 9

MOTZA BERTSOLARIA

(Juan Kruz Beloki Arnaburu) (1875-1940)

“Motza” — Juan Kruz Beloki Aranburu ...	13
Txirrita, Gaztelu ta Fermin Imaz	27
Iru lengusu-gaiak	29
Joxe Miel <i>Kristo</i>	32
“Xeberok kantatzen du...”	38
“Orri gustatzen zaió...”	39
Piztien bertsoak	41

MANUEL ANDRES ETA

LORENZO ZULAIKA BERTSOLARIAK

Manuel Andres Zulaika Aristondo	51
Bi pezetako multa	53
Lengo bertsolariak zein ziran	55
Lorenzo Zulaika Arrieta	57
Gizonak perian	59
(1949) Bertso Berriak Aduna'ko erriari Lo- renzo Zulaika'k jarriak	61
“Udaberriyan...”	66
Eriotzari	67
Emil Satopeck	68
Bertso Berriak lenbiziko klinikan operatu zu- tenian Zulaika'k jarriak	69

(1956) Gero beste lau aldiz operatu ondoren jarritako bertsoak	71
Aduna'ko erriari eta lagunari	74
Erretira txarra	77
Bertso Berriak ipurtatxari Lorenzo Zulaika'k jarriak	79
Adunatarrai	82
Olatza'ko barrikotiarri bertso berriak	83
Oitik jaikitzian egin biar dana	85
Banakako bertsoak	86

GREGORIO TA JOSE MANUEL UGALDE BERTSOLARIAK

Gregorio Ugalde	93
(1927) Bertso Berriak Andoain'go misiola riyai jarriak	95
Jose Manuel Ugalde	101
Neri gertatua	103
Bertso Berriyak J. M. Ugalde'k jarriyak ...	106
Padua'ko San Antonioren bizitza	109
(1948) Bertso Berriyak ondarrabiarrai jarriyak	114
(1951) Bertso Berriak Orio'ko arraunlariai jarriak	119
(1953) Bertso Berriak Orio'ko arraunlariai jarriak	124
Bertso Berriyak gaztiai jarriyak	129
(1953) Bertso Berriyak 1953'ko ugaldeari Jarriyak	134

ITZAURREA

Liburu onetan bost bertsolari beren bertsorekin bildu ditugu: Lasarte'ko Motta, Elgoibar'ko Zulaika aita-semeak, eta Andoain'go Ugalde aita-semeak.

Zer esanik eztago, bakoitzak liburu banaosatzen etzuala, ta orretxengatik bilketa au egin degula.

Orain baño leen ere egiña degu ola-moduko gauza, Auspoa'ren zenbait liburutan.

Bildu al izan ditugun bertsoak ez-ezik, bertsolari bakoitzaren berri ere arkitukodu irakurleak.

Eztegu, beraz, itzaurre ontan, beste zer esanik, irakurleari, liburu au atsegingarri izan dezala opa izatea baizik.

MOTZA BERTSOLARIA
(JUAN KRUZ BELOKI ARANBURU)
(1875-1940)

**(LASARTE'KO SASUETA-AUNDI'KO
MIGEL ZUAZNABAR'EK IDATZIA)**

« M O T Z A »

JUAN KRUZ BELOKI ARANBURU

Lasarte'ko zaldi-joku edo *hipódromo* deitzen zaion ortan bertan, Artutxa izeneko baserri bat zan.

Ortxe jaio zan Juan Kruz Beloki bertsolaria (1). Ez-izenez Motza deitzen zitzaion. Guk beti Lasarte'kotzat ezagutzen degu, ta Motzak berak ere ala esan oi zuan, Lasarte'koa zala, bañan Donostia'ko Zubieta ballaran jaioa zan.

Gaur ez dago Artutxa baserririk; azken gerra ortan bota zuten abiazioa jartzeko.

Nik ondo ezagutzen nuan azken alde-ra, bera zartu ta ni gazte nitzala; orain ni zartu ta ura illa. Askotan berari segika ibillia naiz, ni ere bertso-zale nazu-

(1) Juan Kruz Beloki Aranburu, 1875'ngo Ilbeltzaren 27'an, goizeko amaiketan, jaio zan.

Gurasoak, Jose ta Josefa Antonia, biak usurbildarrak; aitaren aldeko aiton-amonak: Migel Joakin, usurbildarra, ta "María de Aguirre", Lasarte'koa; amaren aldekoak: Jose Inazio, Isasondo'koa, ta Maria Josefa Baraibar, Usurbil'koa. (Usurbil'ko 10'garren bataio-liburua, 84'garren orria).

-ta. Bañan aita zanaren kide xamarra ta lagun aundia zan, ta aren esanaz balia-tuko naiz.

* * *

Bost anai ta arreba bat ziran; gaur danak illak. Esan bezela, Artutxa base-rrikoak, Zubieta'ko partean, bañan La-sarte'ko parean edo bertan.

Zarrena, Andres, pulsulariya; bigarrena, Luis, pulsulariya; irugarrena, orain aipatzen ari gerana, Juan Kruz, Motza, pulsulari, bertsolari, txistelari, ta bildur-lari ere bai, gero esango deten bezela; laugarrena, arreba, Maria; bostgarrena, Jose Mari; seigarrena Jose Domingo.

Au idazten ari naizelarik, gauza bat bururatu zait Azpeitia'ko Agerre etxeaz. Anai guziak indartsuak diralako, badakizute zer esaten dioten etxe orri ez-izenez: Iber-Duero. Bada, Artutxa'k ere izen ori merezi zuan garai artan.

Gure Motza ori, oso pulsulari ona zan, bere pixukoa izateko. Andres zarrena ere, pulsulari ona. Donostia'ko zezen-plazan Antonio Astiazaran eta Antonio Iruin'goarekin jokatua zan. Biai berdin eman omen zien. Juzgaduan ibilli omen ziran erabakia artzeko, ta *nulo* izan zan.

Bein batean, Alkain Urnieta'koak desapiota bota zuan, bere erarekorik baldin bazan, pulsuan jokatzeko. Ain justu, Motza zan bere erarekoa.

Gure aita zana ere Motzarekin batean joan omen zan Urnieta'ra, pulsu-apustu ori egiteko asmotan. Zaldundegi ostatu famatu ortan bildu ziran. Bereala ezagutu omen zuten, Alkaiñek etzeukala jokatzeko gogorik. Nunbait desapiota egin zuan iñor azalduko etzalakoan. Ta gure Motza ori azaldu. Orduan Alkaiñek atzera. Eta biak bertsolari.

Asi omen ziran eztabaidak, eta Alkain orrek onela galdetu omen zuan: ia zein illetan urteak betetzen zituan Motzak.

Ez dakit zein ill esan zuan, etzidaten esan-da. Dakitena da illa esan zuala, ta Alkaiñek orduan esan omen zuan:

—I ez aiz nere erarekoa; illabete zarragoa aiz. Nik desapiota egin niken nere erarekoari jokatzeko.

Orduan batari ta besteari galdezka asi omen zan gure Motza, nungoa zan Alkain ori. Esan zioten Berretsuetako zala.

Ta Motzak:

—Nungoa? Nungoa?

Berriz ere erantzun zioten:

—Berretsuetako.

Ta Motzak:

—Ez, ez! Berritsuetakoa! Berritsuetakoa!

Danak algara batean utzi omen zituan. Alkarri bertsoak ere bota omen zizkionten, bañan ez det bat ere jakin izan.

* * *

Gure Motza ori, oso iaioa zan bola-toki jartzen; konkurso edo dalako oietara ere deitua izaten zan bola-toki jartzera. Bolari oso ona gañera.

Txertubi deitzen zitzaion bolaria, onetzat zeukaten Igeldo edo Antigua alde ortan. Txertubi anaiak oso sonatuak ziran. Bañan Motza, eta bere anai Joxe Mari ere bai, aien malla-mallakoak ziran. Askotan jokutzen zuten alkarrekin. Or nunbait ibiltzen ziran, batean batek irabazi ta bestean besteak.

* * *

Artutxa beren jaio-baserri ortan bertan, sagardoa saltzen zan, askotan ez bazan ere, aldika-aldika bai. Lanak pixka bat aurreratu, ta etxeko ganadu-gober-

nua eginda, zai egoten zan Motza ori, zertorren jendeari arrera egiteko.

Motza kanpotan ibillia zan. Txirrita bezelaxe, argiña zan. Oso langille amorratua ez bazan ere, oso lan egokia egiten zuan. Sagardoa saltzen jartzeko, Motzak etxe-ingurua apaintzen zuan, bola-toki, toka, exeri-alki ta abar jarriz.

Motza ta bere anaiarekin gertatua esango dizuet. *Guerra europea* zebillela zan.

Len esan dedan bezela, gure Motza sagardotegia prestatzen ari zan; ta bere anai Joxe Mari, berriz, idi-parearekin *hipódromo* ori egiten. Joxe Marik esan dio:

—I, Motza!

Ta onek:

—Zer biek?

—Badakik biyar sagardoa saltzen jarri bear degula, ta iñorkiñik batere etzeukagu; garo pixka bat ekarri biek.

Motzak lengo lanean segi. Etorri da igande-goiza; jendea sagardotegira. An dabil gure Motza guziekin. Ni ere bai berarekin batera, tortilla pixka bat jan da sagardoa edanez. Oso ona zuten. Sona aundiz saldu zan.

Anai Joxe Mari, berriz, asarre: beiak

kaketan da iñorkiñik ez. Eguardi aldera beiak atera ditu edanaztera. Joxe Marik deitzen dio bere amorruan:

—I, Motza: beiai azpiak egin izkek!

Motza atzetik korrika Joxe Marigana:

—I Joxe Mari, Joxe Mari: zein meta asiko dit?

Ez baitzegon izpirik. Arrengatik Joxe Marik esan zion, Motza lotsatuko ote zan. Bañan onek azkar galdetu ia zein meta asiko zuan!

* * *

Aste artan bertan Oriako kuadrilla bat sagardotegian zan, illunabarrean etorrita. Motzak, bere lagun batzurekin, katu-jatea zuan.

Emen, orain ere bai, baña garai artan askotan izaten zan katu-jatea. Askok ez du nai izaten, bañan nik ere jan izan det, eta neretzat oso ona da. Jarri egin bear. Ezta antzeman ere erbia ala katua dan, zenbaitek jarri ezkeru.

Gure Motza ori an zegoan, bere katu-jatea eginda, egarri xamar, eta oriatar oiek ez ateratzen sagardorik.

Denbora artan, Ferrer katalana, langi-

llearen alde atera ta Gobernuak kartzelan sartua zan; ta batzuk ura zala gizona, ta beste batzuk ezetz, ta eztabaida izugarrian ari ziran.

Gure Motza ori aspertua zegoan kontu oiek aditzen. Oriatar oien tartean, Inazio Landa, Motzaren lagun xamarra zan. Ta ni ere antxe, urrutira gabe. Ta onela edo igualtsu bota zuan bertsoa, berari an bertan nik jaso:

Egarriturik nago
ni katuba janda,
bela eztegu erango
kuadrilla onek emanda;
berak diyotenez Aita
Ferrer'en banda,
iru ô lau oriyatarrakin
Inazio Landa.

* * *

Orain gure Juan Kruz Motzaren gazte denborak azalduko ditut. Gure aitak eta bere anaiak kontatu izan oi zutenez, gazetetan oso ikarakorra omen zan gure Motza.

Len aalan pasatzen omen ziran ibaiaren alde batetik bestera. Arrikada bat bide

Lasarte'tik, bañan aalan edo txalopan pasara; bestela, Zubieta'ko Aliri'ko zubitik buelta eman bear, gutxienez iru kilometro bide oñez eginda, etxera joango baziran. Au tren-zubi egin zan arte.

Bilbao'tik Donostia'ra trena jarri zanean, Artutxa'ko ondotik pasatzen zan, da berreunen bat metrora egin zuten zubia. Gero, gaur dijoan tokitik egin zuten tren-bide ori.

Orduan lasai egoten zan Lasarte'n gure Motza ori; lagun-arte asko gustatzen, da presarik ez etxerako. Zubia nola egin zioten etxe ondoan, bost minutuko bidea etxeraño. Bañan emen zioz koska! Lotsatu egiten zan, sasoi arekin ikaratu egiten zala esateaz, ta ikaratu egiten zan, da ez gutxi ikaratu ere!

Bein illundu ezkerro, edozein erraño ikusi ta korri galanki etxea jo arte! Gero, tren-bidetik arriak kolkoan artuta joaten omen zan etxera.

Udaratik negura asko desberdintzen zan etxera-bidea. Ibai-bazter ura, udaran ostoz betea ta neguan soildua. Ta gure Motza orrek, illebeteak askotan pasatzen zituan Irun edo Tolosa aldean argintzan. Ta etxera biltzen zanean, askotan gabaz, gure Motza orri, ostoak mugitzen zira-

nean, ez iduritzen len bezela bidea zegoanik, bateonbat ote zegoan iduritzen, da kolkotik atera ta arriak *di-da* botatzen zituan. Ta urrengo egunean ere arbola zutik.

Etxera irixtean, ate ondoan uzten omen zituan, kolkotik aterata, arriak. Kopa edo saski bat bete egoten omen zan noiznai Artutxa'ko ate ondoan.

* * *

Gure Motza ori ezkondu zan, da seme bat eta alaba bat izan zituan (2). Seme-alabak oso gazteak utzita, emaztea il zitzaien. Etzuan suerte ederra izan fameliarekin. Arreba Mariak jaso zituan aurrak Artutxa'ra, eta bera ere orrera biltzen zan, aita bezela, bere seme-alaba oietara.

Alaba amabi urterekin il zitzaien, aurreneko komunioa egin da laster. Semea ere gazterik, arrantzan zebillela, Oria'ko presa-pean sarearekin katiatuta. Gaur baño arrai geiago izaten zan; urak ere garbiagoak; ez da zail ere. Aberastasun ederra kendu diote gure ibai maiteari. Aiek

(2) Emaztea Mikaela Otxotorena zeritzan, eta Ermani'ko alaba zan.

amorra ta izokiak! Orain ez da usai zikiña besterik. Ba, Motzaren semea ibai ortan, arrantzan zebillela, ito zan.

Bakartu zan, beraz, gure Motza, ta berri ere arreba Mariagana bildu zan.

Eta bera zartu ta arrebari karga geiegi ez ematearren, Donostia'ko Miserikordia-ra joan zan. Bañan andik bereala etxeratu zan. Bere lagun batek, burla egitearren, bein onela galdetu zion:

—Motza, zer moduz Miserikordian?

Ta Motzak:

—Ura ez dek Miserikordiya! Ura dek miseri gorriya!

Bi aldiz esan zion.

* * *

Gure Motza Bidasoaz beste aldeko euskaldunen artean ere bizi izan zan. Bera-ri entzun nion, bein baño geiagotan, gosse izugarriak pasa zituala an. Joan bazan joan, bereala etortzea ere ondo ez nunt bait iduritzen, da komeri ederrak pasa omen zituan. Aza jateko izan balu ere, geiago luzatuko zuala etorri gabe, bañan ezin zala denbora geiago iraun; osiñak bildu, aiek egosi ta jatera iritxi zala esaten zuan.

Gure Motzari jatea gustatzen zitzaionarekin, gorroto ederra artuko zion alde orri!

Jatea gustatu esan det, eta bai; ori nik dakit ondo, jatea gustatzen zitzaiola. Patrikadan duro bat baldin baneukan, eta Motza billatu, pozik gonbiatzen nuan, jan da edan egin ondoren bere bertso ta txistiak entzutearren. Ain zan atsegiña.

Jake-kontu ori, gaur baño errazago, izan ere, egiten zan orduan. Kazuelkada aundi xamarra izan arren, etzan sobratuko. Neroni ere jatun ona naiz; baño Motza tripatsuba benetan.

Esan oi zuan askotan, mundu ontan gusto asko zirala onak, bañan berak, bat aukeratzekotan, jatea aukeratuko zukeala.

* * *

Len ere esan detan bezela, Artutxa'tik, etxea botata, atera bear izan zuten. Orduan ibaiaz beste aldera, Lasarte'ra, pasa ziran. Emen fabrika koxkor bat libre zegoan, da antxen jarri ziran bizi izaten. Belar igartu, bei, txekor ta berak, or denbora dexente pasa zuten.

Motza ta bere anai Andres ere bai, fa-

brika ortantxe, arreba Mariagana bizitzera etorrita zeuden.

Gero, fabrika ori lanean asi zan; *Guka* izeneko fabrika or antolatu zuten. Andik ere atera ta kalera etorri bearra izan zuten. Arraskilleta deitzen zaion etxera etorri ziran. Guk lagun-arte etxe orren azpian daukagu; *Sociedad Intza*. Egiten da franko itza!

Motza, ta bere anai Andres ere bai, elizatik aparte-antzean izaten zana zan. Bañan azken orduan Jaunarekin oso ondo bukatu ziran, bai Motza ta bai Andres.

* * *

Bañan bi anaien eriotza kontatu baño len, Motzari bere illoba Joxe, Maria arrebaren seme gazteenarekin pasatakoa esango dizuet.

Mutil koxkor ori, Motzaren antzekoa zan txiste ta izketan. Ama Mariari entzun nion bein baño geiagotan: «Au Motzaren iguala degu!»

Ta Motzak ere maite zuan, da illoba orren kontu guzia sinisten zuan.

Motza ori gaixo-aldi batekin zegoan, eta arreba Mariak esaten zion:

—Motza, gauzak egin biaiukek; zartu-

ta ago ta osasuna ere ez daukak oso be-
tea.

Ta Motzak beti entzungor:

—Neska, etzion presik! —eta abar da
abar.

Beti ta beti gerorako. Iltzeko bildur
bai, bañan eliz-lan ori beti gerorako.

Len aitatu detan illoba Joxe ori, pixka
bat eldua zan; komorgatzeko edade ori.
Goiz batean joan zaio oiean dagon toki-
ra ta dei egiten dio:

—Osaba Motza! Elizakoak datozte!

Gure Motza orrek:

—Ago ixillik, gezurrik esan gabe!

Berriz ere illoba Joxek:

—Egitan badatoztela!

Ordurako illoba ori prest egon, da zer
egin du? Artu du ardi-zintzarri bat, eta
joan da atarira; jo diyo *tirrin-tirrin* zin-
tzarri-soñua. Sinistu du gure Motzak. Sal-
tatu da oietik eta belar-pillan gorde. Aren
estuasuna, neri kontatu zidatenez!

Gaitz-aldi ura pasata, berriz ateratzen
asi zan gure Motza ori. Ta danak ille ar-
tzen ibilli zuten.

Denbora luze baño len, berriz erreti-

ratuta il zan, bañan oraingoan elizakoak artuta. (3)

Bai illoba Joxe ere il, mutil pizkor askoa. Ezkondu zan, bañan gure Jaunak nunbait etzuan nai izan mundu ontan luzaro eduki. Bi aingerutxo ta emaztea utzita, oso gazterik il zan. Gure Jaunak berekin izan ditzala osaba-illobak zeruan!

* * *

Artutxa'ko anai-arreba oietan, bat gelditu zan ezkongai, zarrena, Andres. Aren eriotzan gertatua, oraindik ere gogoan dago Lasarte'n. Onentxegatik asi ere egin naiz Andresen azkena aipatzen.

San Pedro eguna zan. Alako egunez, Ernani'tik musika etortzen zan Lasarte'ra. Andres azkenetan zegoan. Elizakoak zeramazkiten Andresengana, ta musika joaz segitu zitzaion Jaunari aren etxeraño.

Beñere orlakorik etzan ikusi, ta geroztik ere nik ez det jakin. Bañan orrela tokatu zan ori. Gure Andresen azken Jaunartzea onelaxe izan zan.

(3) Donostia'ko Manteo'ko ospitalean il zan, 1940'garren urteko Urriaren 18'an, goizeko ordu-bietan, "*a consecuencia de epiteloma de pílora*", eriotz-ageriak dionez. (Ospitaleko 14'garren eriotz-ageri-liburua, 162'garren orria).

TXIRRITA, GAZTELU TA FERMIN IMAZ

Oraingo au neronek berrogei ta amar bat urte Lasarte'n sagardotegian entzuna da, Motzak Txirrita, Gaztelu ta Fermin Imaz'i botia.

Txirrita oso deitua izaten zan erriko festetara. Badakizute orduko festa zer izaten zan: Meza nagusi ondoren dantzak, pelota-partiduren bat eta bertsolariak.

Gure Lasarte ontan ere San Pedro patroia eta zaindari, ta jakiña izaten zan Txirrita emen izatea. Illaren 13'an, San Antoniotan, Eriñatzu'ra, bere jaio-lekura. Danok dakizuten bezela, Txirrita Latze'n jaioa baitzan. Andik Ernani'ra San Juanetan; Ernani'tik Lasarte'ra San Pedrotan; Lasarte'tik Usurbill'a Santa Isabelan.

Ta emen bazan «San Pedro-kupela» deitzen zitzaiona, Yurrita'nean, gaur Aldaz'ek Muebleriya daukan ortantxe. Kupela ori izen ortakoa zan, beti San Pedro bezperan jarri oi zalako txotxean.

Urte artan ere saltzen zegoan sagardo ederra, ta len aitaturako iru bertsolari oiek or zeuden gurekin batera, bertso bota ta bertso bota, ta guk sagardo atera ta edan da bertsoak entzun.

Onela gaudela, gure Juan Kruz Motza sartu da. Asi giñan:

—Ia, Motza, bota zazu bertso bat!

Eta gure Motza ori, uzkur xamar, baña gure esanaren bidez, bota du bertso bat, Txirrita, Gaztelu ta Fermin Imaz, irurak, bertso batean sartuaz. Ara nola:

Egi bat esateko
ez natxiok dudak:
Fermin, i ez au, ez,
ortaratu urak;
Txirrita mozkortzen dik
arduan figurak;
gaitz-klase bat daukate
Gaztelu ta irurak.

Danak guk txalotu genduan da berak alde egin zuan, ez baitzuan aotik aora, Txirritak-eta bezela, bota ta bota aritze-ko etorri ugaririk. Aldika-aldika onelakoxe zirik sartu ta, danak parrez utzita, alde!

IRU LENGUSU-GAIAK

Zubietako Zugazti'n Motzak lengusua zeukan, neskaxa gaztea, eta iru mutil zebiltzen berari segika, irurak Motzarekin askotan tabernan biltzen ziranak.

Neskatxa ori maitea zuan Motzak, eta bein batean asi zitzaien mutil oiri zerbait esan naiean, bertsoak botiaz. Mutil oietako bati deitzen zioten Manuel Kokotz; besteari Domingo Txikiya, ta besteari Lasa.

Aurrena onela esan zion Manuel Kokotzi:

Egi bat esateko
ez dadukat lotsik,
ez det apartatuko
luzeik eta motzik;
berriz ara juten bada
Manuel Kokotzik,
ez dik ekarri biar
bizkarreko otzik!

Ori bota zuanean, Domingo Txikiyak onela esan zuan:

—Ori dek, Motza!

Ta Motzak onela bota zion bigarrena
Manuel Kokotzi:

Milla pezta izan arren
iru edo lau're,
ez degu onen biarrik
diru asko bau're;
beraz Motzaren lengusu
in biar dula au're,
len ê kasta txarretik
obetago gaure!

Lasak ere, bigarrena Manueli bota zio-
nean, esan zuan:

—Ori dek!

Ta Motzak:

Motzak esango ditu
berriz ê egiyak;
ez du gauz onik in biar
Domingo Txikiyak;
galazi biar zaizka
arako ibiliyak,
bestela zikiatu
Lasa eta biyak.

Orduan asarre Lasa ta Domingo Txi-
kiya.

Aditzen zeuden guziak farrez, ta gero onela bota zion Lasa'ri aparte, ardo-zale xamarra ta musu gorria zan da:

Aurten etzaigu Lasi'k
larru-berrituko,
lenguai eutsita're
ez gera arrituko;
arduak ez baliyo
gora korrituko,
muturrik elitzaiokek
orla gorrituko.

Ara iru lengusu-gaiak nola utzi zituan gure Juan Kruz Beloki Motzak.

* * *

Beste egun batean Manuel Kokotz orri onela bota zion, Zubieta'ko festetan alkarrekin topo eginda:

Batian zirri eta
bestietan musu,
Santiyo-illunarrian
ibillik dituzu;
baldin egiten bada
Motzaren lengusu,
sorta bat lastorekin
emango diyot su.

JOXE MIEL KRISTO

Motza elizatik aparte xamar ibiltzen zana zan, baña gizon atsegiña. Iñorekin aserretzerik etzizaion gustatzen.

Berarengana askotan juntatzen bat bazuan; Joxe Miel *Kristo* esanda ezagutzen zan. Au ere bertsolari xamarra zan, baña Motza añakoa ez; baña biak aritu izan ziran alkarri botatzen.

Biak ere beartsu; lan egiñez bizi bear.

Joxe Miel, elizkoia izan arren, litxarrerero xamarra zan; eta gure Motzak ezin eramán izaten zuan.

Kristo orri, gazte edo sasoikoa zala, polita gertatu zitzaion. Lasarte goiko aldean bada baserri bat Zatain-etxeberri izenekoa, ta bertan itxu bat bizi zan. Zakur batekin ibiltzen omen zan, eta berari berdin zitzaion gaua izan edo eguna izan; berdin ikusten.

Batean, bere soroan arto-soñua entzun zuan, da bere artean onela esan zuan:

—Arto-lapurretan ari dek baten bat!

Agindu dio zakurrari:

—Ia, Txato, arrapatu zak! Eldu iok!

Abiatu da zakurra.

—Alto emen! —deitzen du itxuak—. Igual da *Kristo* baño okerragoa bazera ere!

Ta —au da polita— gure Joxe Miel *Kristo* izan.

Zakurrak eta biak geratu dute gizona, ta gure Joxe Miel triste. Esaten dio itxuari: ogei ta amar duro emango zio-la, ixilik edukitzen bazuan, beretzat desonra zala ta abar.

Ta itxuak:

—Zertan etorri aiz? Ezpaintedan etorri, nik ez iñuan arrapatuko!

Konpondu dira ogei ta amar duro emateko, ta ixilduko zuala.

Eguna joan ta eguna etorri, ta ogei ta amar duroak falta itxuak, eta or esan du nola arrapatu duan Joxe Miel *Kristo* arto-lapurretan. Litxarrerua izan gure *Kristo!*

* * *

Kristo orren emazteari *Ama Birjiña* esaten zioten. Gaizkitu da, ta au ere polita gertatu zan.

Errian bazan taxista bat, Joxe Mari, *San Jose* apellidua zuana. Etorri zaio *Kristo* taxista orri, emaztea klinikara eramateko billa. Baietz, eramango zuala, ta an joan ziran *San Jose* ta *Kristo*, *Ama Birjiña* artuta, klinikara. Taxistak askotan kontatzen zuan.

* * *

Orrelakoxe famatua zan gure Joxe Miel *Kristo*, eta Motzak beti zirikaka erabiltzen zuan.

Batean Motzak berak kantatu zizkigun Joxe Miel orrentzat jarri zituan bertso batzuk, eta guri oso politak irudituta, bakar batzuk baditugu ikasiak, eta goguan dauzkatanak jartzera nua:

- 1/ Zer klase aizen merezi ukek
zabaldutzia Gazetan,
fedea otzian sartze'aizelako
relijijyoko gauzetan;
illian bein konfesatzera
eta jaiero mezetan,
alare pozik salduko ukek
Jainkua iru pezetan.

2/ Eleiz parian txapel'eantzita,
errezatzen egunero,
iñoren bistan itxur oik einda
Jainkua saltzera gero;
iru pezetan ezin baukek
jatziko itzake berô,
biyian ere gutxi piyatu
erostuna izan ezkerô.

3/ Ai, Joxe Miel, ez aiz saiatzen
ire triparen kaltera,
jendian bistan itxur oik einda
elizâ ua jatera;
biyian ezin saldu baukek
jatziko itzake batera,
ik Jaungoikua zenbat maite'ken
ortik kontubak atera.

4/ Bost milla urtian Judas ari dek
itzat kaldera montatzen,
gau eta egun irureun gizon
ai dituk ikatz botatzen;
ik, gizajo orrek, orrelakorik
ez dek askorik pentsatzen,
a zer berotuk dauzkatzikenak
ezpaiz zuzenô portatzen!

5/ Lengo batian ni egon nitzan
kaldera orri begira,
aireplanuak zazpi orduban
ematen ziotek jira;
esango'zute aundiya dala
arren barrengo kabira,
bai biar ere orren pekatu
danak sartuko badira.

6/ I, Joxe Miel, etzakit nola
bizi aizen orren asto,
mingañetik pin itzegin arren
biyotzetik ago basto;
Judas ari dek i erretzeko
gauzak prestatzen abasto,
Naparrua'ra eskatu zetik
berreun bagoikada lasto.

7/ A, Joxe Miel, ik ez dadukak
Judasena bildurrika,
ez gero pentsa eskapatzerik
aien tartetik korrika;
Luzifer laste asiko dek
karrazi edo kurrinka,
Frantziyan ere erosi zetik
iru poxpolo-fabrika.

8/ Iñon esanik eztu sinisten
onek berialakuan,
ez gero pentsa beiratze'uenik
gizena edo flakuan;
Luzifer zio berruntziyakin,
Judasek berriz kakuan,
aidi igasi in diyenikan
eztek oraindañokuan.

«XEBEROK KANTATZEN DU...»

Xebero, armarioak egiten ta konpon-
tzen aritzen zan arotz bat zan; bértso-
tan ere lardaskatzen zan.

Egun batez Lasarte'ko Motzak bertso
au kantatu zion:

Xeberok kantatzen du
elizako bozan,
bera baño obiagoik
ez dalako pozan,
au're egun batian
mundura sortu zan,
soka bat ekatzue
postiarri lotzân. (1)

(1) lotzân = lotu dezadan.

Juan Jose Lizarreta Aginaga, Usurbil.

«ORRI GUSTATZEN ZAIO...»

Motzak bazuan beste gizon gazte bat, beti tenta ta tenta aritzen zitzaiona. Zurruta askotxo gustatzen zitzaion, ta jokatzea ere bai, bai bola-lekuan ta kartetan da nun-nai.

Batean onela bota zizkan Motzak be-deratzi puntuko bertsoak:

Orri gustatzen zaio
saltsa ta jokua,
opiziyua du be-
re gustokua;
arrazoyik iñori
eman gabekua,
enatorrek ni berriz
au dagon lekuâ;
gorputza plakua,
zorrotza mokua,
luzia lepua,
antzarran moukua...
au nork egin ote zun
forma ontakua?

Tabernâ goiz etorri,
etxera berandu,
onek ardo geiegi
gaur ere eran du,
nunebait e au ezta
baraurik egondu,
orla mozkortzen danak
juiziyua nun du?
andriak mantendu,
ederki jaten du,
gorputzai lagundu,
mingaña legundu...
orduban arrazoia
oni nork kendu?

Sei bertso omen ziran.

PIZTIEN BERTSOAK

Motzak, Pedro Maria Otaño'k txepetxa goratuaz bertsoak jarri zituanean, esaten omen zuan txepetxa baño obeak edo meritu geiago dutenak bazirala bere ustez: erlea, txingorria, enaba ta abar ta abar. Auei Motzak jarritako bertsoak, edo, obeto esateko, arrek botatakoak idatzi izan balira, naiago nuan; baña nik berari entzun da ikasitakoak jarriko ditut. Zeatasun guziz ezpadaude ere, barkatu.

Enabari jarriak geiago badira, baña neri gogoratzen zaizkidanak iru dira, ta ara emen:

... egunez loi karriatzen
nekatutzen zaio aba,
alanbre gañian deskansatzen
pasatutzen du gaba,
txepetx txar orri bere bentaja
emango zaio nai bada,
ikusi dedan langillerikan
obenetakua bada.

Kabiya egiten ez da asiko
txepetxa arra bezin goiz,
baño ez du iñork esan biarrik,
berak badaki nun da noiz,
lanian ai dala beira egotia
suertatu izan zait iñoiz,
tellatu azpian kapiyuan kontra (1)
paretari erasten loiz,
kanpotik orla antolatzen du,
barrena berriz algadoiz.

Txingurriari:

Txingurriyak ere badaduka
naiko adelantua,
orrek lurretan karriatzen du
sekulako elementua,
udan kanpotik ateratzen du
bêtzat neguko kontua,
azkenerako osatutzen du
torre gisako muntua...
txepetxa dala azkarra baña
ezta bera're tontua.

Erleari:

Erliak ere udan kanpotik
etxera eramaten du,
ark ê badaki bere buruba
neguban nola mantendu;

(1) kapiyua = kapiriyua = *alero*.

iñori eztiyo ezer ostutzen,
berak egiña jaten du,
langille danak alkar artuta
alperra ito ta kendu...
guk ere askoz obe genikek
ori egingo bagendu.

Armiarmaren merituak eta beste piz-
ti askorenak ere kantatu edo esaten zi-
tuan, baña guk orduan ez idatzi ta orain
miñez gaude.

Entzun izan det Asteasu'ko Aranburu-
berri'k Motzaren bertso auetaz jabetu
eta, bereak balitu bezela, bertso-paper
batean publikatu zituala.

(Aranburu-berri'ren bertso-paper ori bi
aldiz argitaratu zan: bata, Tolosa'n:
«Navarro del Teso y Compañía — Tolo-
sa»; bestea Erreterria'n: «Imp. Macaza-
ga — Rentería». Amairu bertso ditu. Oie-
tako zazpi, Motzarenak omen dira: ba-
ta, seigarrena, txingurriarena; bestea,
zazpigarrena, erlearena; gañerako bos-
tak, 1-5'garrenak, emen jarriko ditugu.)

Mats ta masusta, piko, mizpira,
perill, intxaur da udare,
labe, labetxo, txabola, borda,
etxe eta ziudade,

sagar, sagardo, barril da tiñi,
upela eta tolare...
osasunakin oiek ditunak
bizi litakek ola're.

Besabe, are, bost-ortz ta gurdi,
akullu, uztarri ta ere, (2)
atxur ta pala, sega ta itai,
sarde eta eskobare,
zerri ta zakur, asto ta katu,
auntz, ardi, bei ta abere,
aita ta ama, seme ta alabak
preziso biar dirade...
baserritarra biar bezela
osatze'ote da ala're?

Buztin, lur, ondar, iyeltso, porlan,
arri, iraulika ta kare,
sube, suangil, ziraun da muskar,
kirkir, karakol da bare,
azaiak eta basakatubak
egunez gordeta daude,
gaubez jateko bestek egiña
iñor akordatu gabe.

Sagu, arratoi, sator, satitzu,
bele, mika, iskiñosuak,

(2) ere = ede.

txepetx, pintxana, irriu, enaba,
okil, birigarro, usuak,
ate, antzara, putre, kurrillo,
ollagor, eper, pausuak, (3)
gibel da bare, biotz, birika,
lukainka, arrautz, txoizuak,
Motzak bazekik nola jartze'idan
kaxuelkara gozuak.

Erropa sitsak, aza bariak,
eta arbiya berriz arrak,
burniya ordoiak, egurra pipiak,
soroa otia ta larrak,
artua olluak, ezkurra zerrik
eta gaztaña azkonarrak,
atzetik saguk ta arratoiak,
aik uzte'ituzten kondarrak,
jaten ditula, esaten dute,
lenoko guraso zarrak (4)

(3) pausuak = paga-usuak.

(4) Paperean, *lenagoko guraso zarrak* zion; luze beraz, ta *lenoko jarri* degu.

Txingurriaren bertsoa Migel Zuaznabar'ek etzekian oso-osorik; bertso-paperaren bidez osatu degu. Bestela, bi desberdintasun zituzten alkarrekin: 3'garrenean, Zuaznabar-ek *orrek* eta bertso-paperak *arrek*; ta 7'garrenean, Zuaznabar'ek *osatutzen du*, eta bertso-paperak *formatutzen du*.

Bertso auetako bakar batzuk beste tokitan ere arkitu nituan.

Tolosa'ko Estanis Urruzola'ren eskuz idatzitako kuadernoa:

Txingurriarena:

Txingurriak berak badauka
sekulako adelantua,
arek lurretik karriatzen du
sekulako elementua,
aizkenerako formatutzen du
dorre gixako muntua,
edur-girotan etzaio falta
etxian alimentua,
txepetxa dala azkarra baña
ez dek bera ere tontua.

Erlearena: 1: udaz kanpotik; 3: arek badaki; 8: alperrai; 9: obe genduke.

Beste bost bertsoetan aurrena, guk, bertso-pape-
ratik artuta, lau puntukoa jarri degu. Urruzola'ren
kuadernoak bostgarrena ere badakar, eta bera da
bertso-paperakin daukan desberdintasuna:

mundu guzia batek beria
ta ezin bizi ala're.

* * *

Jose Agirre "Oanda" bertsolariak iru bertso kan-
tatu zizkidan, bañan beste onela:

Txingurriyak ere badaduka
bere adelantua,
udaran ondo ateratzen du
negurako kontua,
lurrarekin formatutzen du
torre gisako montua,
txepetxa dala abilla baño
ez da bera're tontua.

Ziraun, ziraunkil musker ta suge
kirkil, karakol ta bare,
zakur ta katu, astoa ta bei,
aunz, ardi eta abere,

azariya ta basakatua
egunaz gordeta daude
gabaz jateko bestek egiña
iñor akordatu gabe.

Buztin, lur, porlan, arri, iraulika,
igeltsua eta kare,
besabe, are, bost-ortz ta gurdi,
sega ta eskubare,
sagar, sagardo, upel ta tine,
eta gañera tolare,
osasunekin oiek ditunak
bizi leitxekek ola're.

**MANUEL ANDRES ETA LORENZO
ZULAIKA BERTSOLARIAK**

MANUEL ANDRES ZULAIKA ARISTONDO

Manuel Andres eta Lorenzo Zulaika bertsolariak, aita-semeak dira. Gaur egunean semea bakarrik bizi da.

Aita, Getaria'n, Askizu ballaran eta Aote-txiki baserrian jaio zan, 1858'garren urteko Otsaillaren 4'an. Gurasoak, Migel eta Bentura, biak getariarrak ziran. (1)

Manuel Andres'ek, Getaria'n jaioa izanagatik ere, Elgoibar'en egin zuan bere denborarik geiena.

Elgoibar'ko Untzon baserrian bizi izana zalako, Untzon bertsolaria esaten zioten. Untzon baserri ori, Azkarate gaña baño lentxeago omen dago.

Manuel Andres, tabernan eta lagun artean saiatzen zan bertsotan. Bere seme Lorenzok aitaren sei bertso eman diz-

(1) Getaria'ko bataio-agiri-liburuetatik. Au ez beste argibide guziak, Manuel Andresen seme Lorenzori zor dizkiogu.

kigu. Urrengo orri-aldeetan arkituko ditu irakurleak.

Manuel Andres, Maria Arrieta'rekin esposatu zan.

1926'garren urteko Agorraren 19'an ilzan, 68 urterekin, lan egiten zuan fabrikari min artuta.

BI PEZETAKO MULTA

Bein batez, bi pezetako multa eman zion zeladoreak Manuel Andres Zulaika'ri bear etzan tokian pixa egiten ikusi zualako. Ta Manuel Andresek, multa pagatu ondoren, bertso auek jarri zituan.

1/ Manuel Andres Askizu'arra,
gizon zarra ta pobria,
dana dan gauza aitortutzia
askoz itxura obia;
nere barrenan arkitutzen da
pena eta doloria,
bertso batzuek ateratzeko
artua nago idia.

2/ Eguna pasa fabrikan eta
etxera naiz etorria,
beti bezela nere andriak
pronto zeukan aparria;
nola detan nik gaztetandikan
oso amigo aundia,
pensatu nuen bisitatzia
Marzelo tabernaria.

- 3/ Marzelonera abiatuta
errebaleko kalia
xixa-larriak artu ninduen
oso estadu txarrian;
deskargatzia pensatu nuen
ezkerreko bazterrian,
enemigua jarri zitzaidan
zigorrarekin aurrian.
- 4/ Gobernadore batek bezela
eman ziran sententzia,
bi peztakua pagau ta libre
zure abertientzia;
konsideratzen jarri ezker
ez kantidade aundia,
jendiak parra egin biarra
ori da penagarria.
- 5/ Ori eta ni gertatzen bada
iñork errekestatzia,
zeñek garbiô ote daukagu
aurria edo atzia?
irurogei ta iru urteko
aitona kastigatzia,
zuk ez bezela eraman det nik
artu nuen gurutzia. (1)

(1) Multa-jartzallea bizi-alarguna baitzan.

LENGO BERTSOLARIAK ZEIN ZIRAN

Bertsolariak lenago ziran
Xenpelar eta Oloki,
Juan Jose Alkain onena zala
jende guziak badaki;
premiak nola agintzen zien
kantatzen zuten ederki,
Udarreik beti jarraitzen zuen
oso garbi ta egoki...
gauza asko baño naiago nuke
aien tamañan baneki!

LORENZO ZULAIKA ARRIETA

Lorenzo Zulaika Arrieta bertsolaria, Elgoibar'en jaio zan, 1893'garren urtean, Otsaillaren 24'an.

Bere bizitzaren goraberak argitzearren, eskutitz bat egin digu Lorenzo Zulai-ka'k berak. Ona emen zer dion:

«...Zein kaletan jaiua naizen Elgoi-
barren? Errosario-kalia du izena. Gizo-
nenia esaten zioten etxe batian jaio ni-
tzala esaten zidaten nere gurasuak.

Gero, zortzi edo bedratzi urtekin, Aia'-
ko Santiago ballaran dagon Arrazubi-al-
dekoa izena duan baserrira ekarri nin-
duten.

Emen urte bat-edo pasata, berriz El-
goibarra eraman nindun aita zanak, le-
nengo Jaun-artzia egiteko dotriña ikas-
tera.

Jaun-artzia eñ nuenian, ostera berriz
Aia'ko Arrazubi-torre izena duan base-
rrira; ballara len esan dedana da, San-
tiago.

Etxe ontan amaika urtekin jun eta ogei ta beatzi kunplituta ezkontzeko ir-ten nitzan. Emaztia, ballara ontan da- gon baserri batekua da; Larrume du izena.

Ezkondu ta Zarautza etorri giñan, eta emen ebanisteri batian asi nintzan.

Ogei ta bi illabete emen pasata, oraiñ gauden lekura jardineri ni, eta, nagu- siak etorritakuan, erropa garbitzen emaz- tia.

Emen emezortzi urte pasata, Billabo- nara, Agaitz-zarra izena duan basarrira juan giñan.

An beste beatzi urte pasa ginduzen, eta lengo lekura osteri; emen bizi gera trankil.»

Agaitz-zarra, Zulaika'k dion bezela, Bi- llabona'ko partean dago, bañan Aduna'- ko zubia aurre-aurrean duala. Orregatik, erri onekin zituan bere artu-eman gu- ziak edo geienak beintzat. Ain zuzen, be- re bertsoetatik asko Aduna'ko aldi on- tan jarri zituan, eta erri onetaz aitamen ugari egiten du.

Emengo bertso guziak, berak orri ba- tzuetan idatzi ta guk oietatik artuak di- tugu.

GIZONAK PERIAN

- 1/ Gizon batzuek perira juanda
ondo ikusik dauzkat nik
arratsaldia pasa baño len
ardoiz gañezka egiñik;
erronkak jo ta birauak bota
iñun kabitu eziñik,
ez nuen uste ikusterikan
modu ortako personik,
orrelakuak azken orduan
eztu izango gauz onik.

- 2/ Saldu-erosik eiteko dira
errietako periak,
ortarakoxe ekartze'itue
ganadu ta aberiak;
etxera abitu biar danian
tabernarako iriak,
illuntzerako jarritzen dira
gorriturikan begiak,
orrelakuak ikusten ditu
Zulaika bertsolariak.

3/ Iñoiz sarritan juañ oi giñaden
Tolosa erriko perira,
antxe gustora ibiltzen nitzan
ganaduari begira;
gero lagunak juntatu eta
orduan ardotegira,
kontu batzuek alkarri esan da
danok zintzo erretira,
basarritako gizon jatorrak
orrelakoxiak dira.

4/ Ni naiz Zulaika Elgoibartarra
Zarautz'ko errin naguana,
ofiziorik prinzipalena
jardiñerua dedana;
iñork deitutzen dien lekuan
pozik egiten det lana,
edade piskat iduki arren
saiatzen naiz al dedana,
iñun lanikan baldin badago
abisatu neregana.

(1949)

BERTSO BERRIAK
ADUNA'KO ERRIARI
LORENZO ZULAIKA'K JARRIAK

1/ Zeruko Aitak laguntzen badit
dijoaz bertso berriak,
nola Aduna'n egin dituzten
lantegi gustagarriak:
ur-iturriak, alkar artuta,
danak dauzkate jarriak,
guretzat ere ez al dirade
gauza istimagarriak?
premiatzia merezi luke
ola dagan erriak.

2/ Aiuntamentun disponitu zan
urak jartzia aurrena,
famelirako izan leikien
gauzarikan biarrena;
erritarrari deitu zioten
danak biltzeko urrena,
esanaz ura ekar zeikiela
Ulanberro'tik barrena,
ai ura poza eta destetxa
gero Adunatarrena!

- 3/ Aduna orretan bizi-lagunak
laister ziran alkartuak,
nere ustetan ez dira beintzat
burutik oso lotuak;
ur-iturriak danen artian
etxetan jarritakuak,
gure Jainkuak lan orietan
apropos aututakuak,
Gipuzkoa guzian bai ote daude
bi erri orrelakuak?
- 4/ Nekia pranko izan zuben, bai,
amaika illabetian,
danak bai zintzo segitu ere
guztizko borondatian;
prueba txiki bat egiña zuten
geroko egun batian,
urak bai txistu ekarri ere
kañu-zulua betian,
ai zer bañua artuko nuben
izan banitzan partian!
- 5/ Erri ortako neskatx ta mutil,
senar eta emaztiak,
bizi-moduan saiatutzeko
ez daude oso tristiak;
ur-iturriak sartu dituzte
kentzeko zikin pestiak,
beti gustua emate'it neri
gauza oiek ikustiak,
olaxen jarri biar lirake
baserri-etxe guztiak.

6/ Iri, ganadu, asto ta guzti,
danak egin zuten lana,
guztiok ondo dakiguna da
ura gauza ona dana,
jaio orduko aur txikientzat
aurrena biartzen dana;
akaso norbait izan liteke
orren kontra ari dana,
nik erantzuna emango diyot,
datorrela neregana!

7/ Ur-iturriko lantegi ortan
gogotikan asi zian,
danak bai bizkor segitu ere
kasikan urte guzian;
funtzio ederra bedeinkatuaz
egin zuten bukatzian,
egun arretan ango aitonak
oso asarre etzian,
beren tripotxak bapo beteta
etxera juanak bazian.

8/ Adunatarrak ur ekartzeko
zeuken propositu fiña,
urte buruan, alkar artuta,
egin dute alegiña;
auzokoen batek euki lezake
ori supritu eziña,
zenbait personak beti izaten du
gaizki ikusteko griña,
obe genduke erri guziak
ola batuko bagiña!

- 9/ Belkoain mendian bazter batian
sortutzen da iturria,
askoz geiago biarda ere
badu naiko etorria;
familirako ura naikua
ez al da gustagarria?
otz eta bero etxe batzutan
omen daukate jarria,
bedeinkatua izan dedilla
Adunatarren erria!
- 10/ Alkate jauna buru dutela,
gaiñera errejidore,
Aduna'n diran bizi-lagunak
ondo alkartuak dare;
ur-iturri ta garbi-lekuak
jarriak dauzke dotore,
lan egiteko nekiagatik
kupirik etzan batere,
naiago nuke oiek bezela
bagendukake guk ere!
- 11/ Nere ustetan ondo egin det
ateratzia bertsuak,
gezurrik gabe deklaratuaz
Adunatarren kasuak;
gazte leialak, izan zaitezte
aurrera ere zintzuak,
beti maitiak iza'itzazute
zarrak eta gurasuak,
birtute ori eman deigula
Jaungoiko amorosuak.

12/ Beñere ez naiz, zenbait bezela,
loria edo gizena,
ofiziyua jardinerua,
Zarautz'en bizi izena,
Billabona'ko erri noblian
orain arkitzen naizena,
apellidua Zulaika det,
Lorenzo daukat izena...
señia oiekin galdetu zazu
nere billa zabiltzena.

«UDABERRIYAN...»

- 1/ Udaberriyan txorik bezela
astera nua kantari,
egualdiya're polita dago,
poza ematen dit neri;
osasunakin ederki nabil
eskerrak Jaungoikuari,
beste ainbeste opa dizuet
biotz-biotzez danori.

- 2/ Kristau maitiak, birian datoz
ordu ikaragarriak
zer sententzia izango ote du
munduko arrokeriak
eta gañera itxas-ertzeko
jazkera lotsagarriak?
oiek utzitzen ez baditugu
dauzkagu egun gorriak.

- 3/ Zenbait alditan irakurtzen det
gabaz edo egunian,
errespetuan ibilitzeko
gabiltzan leku danian,
etsai zarraren zirika-aldiak
etortzen zaizkigunian,
Aita gure bat otoitz eiteko
Jaiñkuaren izenian.

ERIOZARI

- 1/ Goguan artu biar ditugu
Aita Praillien esanak,
ondo dakigu ilko gerala
mundu onetan geranak;
Jesusen aurrên jarriko gera
epai zorrotzian danak,
inpernu gorri ikusiko du
zerua galtzen duanak.

- 2/ Iñork eztaki azken ordua
zeñek daukagun urrian,
orregatikan guziok gaude
oso arrisku txarrian;
pobre ta aberats arkitzen gera
laguntzaren biarrian,
Jesus maitia, erruki zaite
gure eriotz larrian!

- 3/ Gaiztuak izan bagera ere
onera muda gaitian,
azken orduan deabru zarrak
lotu ez gaitzan katian;
oker-birera dijuan ori
bere buruen kaltian,
gero anima entregatzen du
etsai beltzaren atian.

EMIL SATOPECK

- 1/ Emil Satopeck ikusi degu
laisterkaria bikaiña,
gorputz ederra, petxua lasa,
pausua berriz ariña;
lenago ere euki biar du
egiñik zenbat azaiña,
oraiñdik ere gazte oieri
erraz artze'ie tamaiña.

- 2/ Ogei ta amabost urte kunplituk
omen ditu gizon orrek,
bestiak gaztek izanagatik
eztu bildurtzen ezerrek;
ori aurrena etortzerikan
etzuen uste askorek,
berriz ze lanak emango ditu
etortzen bada Satopeck!

BERTSO BERRIAK

LENBIZIKO KLINIKAN OPERATU ZUTENIAN ZULAIKA'K JARRIAK

- 1/ Gaxorik pasa ditut
iru illabete,
uste gabeko gaitzak
jotzen baidute;
sendagille jauneri
abixau diote
buelta bat egiteko
baldin al badute;
etorri dirate,
negon oso triste,
indizioz bete,
gerritikan fuerte...
danbolin bat bezela
zulatu naute.

2/ Gaitz ori ez omen da
kontajiosua,
baña bizitzeko bai
peligrosua;
oñazez pasia det
Abendu osua,
uraxen etzan beintzat
neretzat gozua;
mediku zintzua,
artu dit pulsua,
da errukitsua,
ez orgullosua,
gaixuak animatzen
bai gustosua.

3/ Mediku gaztia da,
bai balientia,
edozer gauzetako
korrientia;
gorputz zuzena eta
supizientia,
al duena egiten
oso amantia;
da gizon tentia,
memoriz betia,
mediku maitia,
etorri zaitia,
pozik irikiko'izut
zuri atia!

(1956)

GERO BESTE LAU ALDIZ
OPERATU ONDOREN
JARRITAKO BERTSUAK

(Klinika San Antonio'n jarriak, 1956)

1/ Ogei egun baditut
orantxe klinikan
etxera bialtzeko
deseaturikan;
piskaten irteteko
ezta itxurikan,
nunbait debil samarra
nago oraiñdikan...
Jesus, libra nazazu
etxe ontatikan!

2/ Amaiketan dadukat
medikun bisita,
bai gizon dotoriak
zuriar jantzita;
nere ikara berriz
oiek ikusita,
batek kura egiten dit,
bestiak eutsita,
esanaz: «Aua euki
piskaten itxita!»

3/ Gero etortzen zaizkit
illuntze aldera
zer moduz ote nauan
berriz galdetzera;
oiek erdera eta
nik berriz euskera,
nolabait e beñepeñ
entenditzen gera,
«¡Hasta mañana!» esanda
dijuaz ostera.

4/ Gaizkitzen asi nitzan
oraiñ iru urte,
laugarren go aldian
operatu naute;
eun da berrogei kura
egin dizkiate,
nere suspiriuak
oiek pasa arte!
denak supritu biar
biotzetik fuerte!

5/ Operatzeko salan
iyo nitzan maira,
orazio egiñaz
Jesusi begira;
lau medikuk elduta
eman zien jira,
goraize ta kutxillo
laister asten dira,
kamillan bialtzeko
biar dun tokira.

6/ Jesus maitia, eman
zaidazu argia,
bolara onetantxe
badaukat premia;
Birjiña Karmengua,
nere zaiñdaria,
arren erruki zaite,
Amatxo neria,
zurekin artu nai det
zeruko gloria!

ADUNA'KO ERRIARI ETA LAGUNARI

1/ Añ maite detan erri polita
ortxen dadukat Aduna,
orko jendiak zelebrazten du
Ama Birjiña eguna;
zeru goitikan begira dago
guri asko nai diguna,
nundikan nora ote gabiltzan
beti zaitzen daukaguna,
txintxo ibiltzen saia liteke
arekin bizi nai duna.

2/ Ama Birjiñak bere eskutik
arren iduki gaitzala,
denok pakian biar genduke
Jesus izan zan bezela;
adiskidia, sinistu zazu
egiaz ari naizela,
inperua're ortxen daukagu
gaiztuentzako kartzela,
bide onian jarri gaitian,
galduak gera bestela.

3/ Nere lagun bat or ikusten det
Migel izena duana,
nere bertsuak aditu eta
isill askorik dauana;
erri onetan euki biar du
kantu-lanian afana,
neronek ere igartzen diot
bertsuetan ona dana,
broma piska bat jarri dezagun,
arrima zaite nigana.

4/ Nere biotza saltoka dabil,
nago estadu txarrian,
pentsaturikan Migel nerekin
ote daguan aserrian;
nik beintzat beti nai izaten det
lagun onakin urrian,
zu baño gizon oberik ezta
Gipuzkua'ko lurrian,
orregatikan juez zauzkate
Adunatarren errian.

5/ Kantatu nai ta ezin asmatu
auxen da nere larria,
nere lanari artu eziñik
biar bezela neurria;
erri onetan ikusi det gaur
gauza bat gustagarria:
lenago urak ekarri eta
oraiñ erloju berria...
zazpi xoxekin ezta jarritzen
ola daguan erria!

6/ Nere barrenge sentimentu bat
biaizut adierazi,
biotzan erdin sartua daukat,
iñork ezin kendu-azi:
aspaldi ontan alkarrengandik
ibilli gera igesi,
bi illebeta izango dira
etzaitutela ikusi,
bisitatxo bat zuk egitia
guk ez al degu merezi?

ERRETIRA TXARRAK

Zulaika'k bertso auetan esaten dituanak, ez ditu berari gertatuak. Erretira txarrak zer izaten diran adierazteko jarri zituan.

1/ Bertso pare bat jarri biaitut
izkuntza eder batian,
nola gau baten ibilli nitzan
Aduna'n barrikotian;
etxe aldera abitu giñan
iya-iya egunsentian,
irrintzi eta oiu egiñaz
bide guziak betian,
baiña andria aserre zegon
gure ataiko atian.

2/ Goizeko lautan asi giñaden:
«Juan biarko'iu etxera!
Emen luzaro egotia guk
gerentzat digu galera!»
Tabernatikan irten orduko
estrapuzuka lurrera,
denak alkarri esaten giñon:
«Au dek gizonen juera!
Iñolaz ere ez gaituk sartzen
egunsentiko oera!»

3/ Egunsentia antxe nunbait zan
gure etxeko sarrera,
andriak au zan egin zirana
lendabiziko galdera:
«Baña, gizona, nun egon zera?
auxen bada etorrera!
erropa danak zikindu eta
loitan ibili al zera?
Nik eztizut gaur janik emango,
zuaz, nai baezu, oiera!»

4/ Egunsentian etxera juanda
azkar oiean sartuta,
iru minutu pasa baño len
kasikan luak artuta;
andria berriz eskobarekin
ziero aserretuta,
esan ziraden: «Ez gero etorri
neregana ordituta,
bestela laister jarriko zaitut
bizkarra erdibituta!»

BERTSO BERRIAK
IPURTATXARI
LORENZO ZULAIKA'K JARRIAK

- 1/ Egiak garbi esango ditut,
astera nua benetan,
gero damurik eduki gabe
esan gabeko penetan;
prizti gaiztuak kalte aundiak
egiten ditu gauetan,
amasei txito eraman zitun
goiz-alde baten lauetan,
olako markik egin duanik
ezta paraje auetan.

- 2/ Prizti ori da oso gaiztua,
ipurtatxa du izena,
dударik gabe euki biar du
bizkarra oso gizona;
egaztiz dana betia zeukan
negurako almazena,
kasik-kasikan itoko luke
korridetako zezena,
gauza kaskarra baldin bada're
ezta alaja zuzena.

- 3/ Pentsatu nuen abisatzia
 nere laguntxo bateri,
 orrelakuak arrapatutzen
 asko saiatzen danari;
 etorri eta galdetu ziran:
 «Nundik dabil prizti ori?»;
 erantzun nion: «Metan azpian
 badauka luma ugari,
 antxe gordia egongo dala
 anka-arraston diruri».
- 4/ Enemigua beti badago
 bizi danentzat munduan ,
 orrelakorik eiño zuanik
 asko uste ez genduan;
 amasei txito ito ta eraman,
 an zeuzkan zulo onduan,
 aik ikusita jarri nitzaden
 Judas zarraren moduan,
 sardiarekin sastiatzeko
 ateratzeko orduan.
- 5/ Gorde-lekutik atera-azitzen
 eztira oso samurak,
 obeko degu kendutzia guk
 meta azpiko egurrak,
 orduan laister aterako'ute
 bere lekutik zakurrak;
 nere lagunak esan ziraden:
 «Ez gero egon bildurrak!»;
 erantzun nion: «Sardiarekin
 autsiko dizkat ezurrak!»

6/ Prizti ondoren pasatu giñun
ia iru gau osuak,
katarruakin ito biarrik,
etziran oso gozuak;
sasirik-sasi, arkaitzik-arkaitz
ibillera penosuak,
alare etziren asko lagundu
inguru edo auzuak,
berriz orlakoik gertatzen bada
jarriko dizket lazuak.

«Ez genduen arrapatu, baña pakiak or-
duan ein zian. Geiago etzan etorri. Txa-
kurrak kañu-zuloan sartu zuen.»

ADUNATARRAI

1/ Adunatarrak, ez nuke nai nik
zuekin aserretzerik,
erri ortara iñoiz juatian
jartzen naiz pozez beterik;
oraindaño koan eztirazue iñ
ondo eitia besterik,
nik ere berriz eztet pentsatzen
zuek bakarrik uzterik.

2/ Erri ortara segitutzen det
ogei ta geio urtian,
danokin ondo portatzen gera
oraiñdaño bitartian;
aurrera ere leno bezela
olaxen izan gaitian,
azken orduan danok sartzeko
zeruetako atian.

OLATZA'KO BARRIKOTIARI BERTSO BERRIAK

1/ Barrikotian izandu giñan
Olatza'ko baserrian,
jan eta edan egin genduen
errespeto ederrian;
lau bana litro erango giñun,
nik bost bat beintzat urrian,
kantu-lanian etzan atsegin
orduan gure aurrian!

2/ Aizu, Manuel Olatza'kua,
ez nago zutzaz aztuta
zuen etxetik etorri giñan
barrundik bapo poztuta;
amar lagunek ia barrika
utzi genduen ustuta,
zurruteruak beste azaiñik
iñun egiten ezta-ta.

3/ Ondo dakizu, egun aretan
zeu ziñaden botillero,
zere ustetan gu jarri nairik
barrundikan oso bero;
zutik juañ nai ta ezin juañikan
antxen lanak ziran gero,
iya guziok asi giñaden
birian danbolintero.

4/ Amalau kilo txekor-kostilla
Roteta'k zitun ekarri, (1)
baniatuta danok jateko
ederki zituen jarri;
jaten gustora aritu giñan,
goxok zeuden izugarri,
merezi du ta eman eskerrak
nere partez gizon orri.

(1) Roteta Aduna'ko semea bañan aspaldiko urteetan Zarautz'en arakiñ bizi dana.

OITIK JAIKITZIAN EGIN BIAR DANA

1/ Kristauak egin biar du
oitik jaikitzen
Jesusi otoitz egin
biotz-biotzian;
Birjiña Amari're
ordu bakoitzian,
zuzen-zuzen juateko
zerura iltzian.

2/ Baita're egin biar du
goizian aurrena
meza santua entzun,
al duen lenena;
aitortza on bat ere bai
noizik beñ urrena,
zerua irabazteko
gauzik ederrena.

3/ Ejenplo au ikasten
saiatu zaitezte,
gaitzik eiño dizuenik
batere ezte uste;
meza santua entzun
igande ta aste,
azken orduan Jesusek
maiteko zaituzte.

BANAKAKO BERTSOAK (1)

«Bertso onen lenengo lau puntu ta azkenekua, Txirrita zanak ateriak esaten due; beste laurak Lorenzo Zulaika'k erantsiak bederatzi puntura jartzeko»: (2)

Usurbil'ko semia
Udarregi zana,
amaika egi eder
munduan esana;
igual zan bota balu
kolpeko dozena,
alare etzan aituko
aren almazena;
bertsotan zan ona,
asko zekiena,
txarrik etzuen
puntutan zuzena...
gu ez gerade ezer,
ura zan gizona!

* * *

(1) Atal ontan, Zulaika'ren kuaderno ta paperetan arkitu ditugun banakako bertso guziak bildu ditugu.

(2) Adierazpen au ere, Zulaika'ren paperetatik artua.

Udarregi zanaren omenerako jarritako bertsoa:

Juan Jose Alkaiñ bertsolaria
genduen Usurbil'koa,
bere denboran bertso ederrik
plazetan botatakoa;
bromak ere bai lagun artian
askotan jarritakoa,
omen-aldi bat egin deiogun
ondo merezitakoa,
Juan Jose Alkaiñ etzan gizona
bazterrên utzitzekoa.

(Zarautz, Dagonillak 29, 1965'an)

* * *

Tabernan endredatzen ari diran bertsolariai botatzeko bertsoa:

Jendia laister aspertuko da
orrelakuan onduan,
bertsotan iñor oberik danik
eztu pentsatzen munduan,
bere izena jarri nai luke
goi-malletako graduan...
arrunka asko ta talentu gutxi
gizon mozkorran buruan!

* * *

Zepaik eta Loidisaletzek Aduna'n bertso-saioa egindako ondoren jarria:

Bertsolariak etorri dira
Aduna'ra kantatzera,
gu ere berriz pozez beterik
oien txistêk aditzera;
Zepaik ederki sakatu dizka
gizon jatorren antzera
Antoniok bai errestatu're
dotore asko ostera,
bi bertsolari berdiñagorik
Euskalerrian ote da?

* * *

Sudur luzia gizon batek esan zidalako jarritako bertsua:

Nere sudurra luzia dala
nunbait zeukan esateko,
nik orren buelta ematerikan
orrek etzuen usteko;
arotz bateri esan zaiozu
zeuria ondo neurtzeko,
oso polita dezula eta
txalupan puntan jartzeko,
giro ederra datorrenian
atunetara juateko.

* * *

Tabernariari botatzeko bertsua:

Tabernaria ementxe dabil
arduakin botillero,
bere ustean gu jarri nairik
barrendikan oso bero;
persona gaizki ibilitzen da
baldin orditu ezkeru,
neurritik gora asten bagera
kontu izan zagun gero,
bestela laister gerade emen
guztiok danbolintero!

**GREGORIO TA JOSE MANUEL
UGALDE BERTSOLARIAK**

GREGORIO UGALDE

Gregorio ta Jose Manuel Ugalde bertsolariak aita-semeak dira. Aita illa da; bañan semea bizi da.

Aita, Gregorio, Zeraiñ'en jaio zan, 1866 urte inguruan. Gregorio bakarrik esaten bazioten ere, bataioz Jose Kruz Gregorio zan. Andoiñ'en egin zuan bere denborarik geiena. Erri ontako sakristaua izan zan.

Bi aldiz ezkondu zan: lenengo, Dolores Beloki Telleria'rekin, bigarren, Leokadia Alustiza San Sebastian'ekin.

Aotik aora bertso botatzen, oso bertsolari polita omen zan, ta askotan kantatzen omen zuan tabernan lagun artean. Bañan ala kantatutako bertsoetatik, bakar bat ere ez degu jaso al izan.

Bertso jartzen ere saiatzen zan. Bere semea, Jose Manuel, aitaren bi jarrialdiz oroitu da orain: Bata, Lourdes'ko Amari jarri ziona. Bañan ez degu, ez bertso-paperik ifun arkitu, ez bertso bakar

bat ere iñoren aotik jaso. Galdu da, beraz, betiko bertso-sorta ori.

Bestea, 1927 urteko Andoain'go misioari jarri ziona. Ontatik lau bertso gogoratu zaizka semeari: 1, 5, 6 ta 15'garrena. Ta, Jaunari eskerrak, bertso-papera Gregorio Mujika zanaren bertso-bilduman arkitu degu, *Editorial Guipuzcoana — Tolosa'n* inprentatua.

Semearen testiguanzaz gañera, beste argibiderik ere bada bertso auek zeñenak diran jakiteko. Azkeneko bertsoak *Ugalde zarrak* jarriak dirala esaten du.

Gure iritzirako, bertso auek, argitaratu aurretik, norbaitek an ta emen ikututa daude, garbitzearren; etziran argitaratu bertsolariak asmatu zituan bezelaxe; bitarteko eskuren bat izan zan.

Dana dala, bertso-sorta au urrengo orri-aldeetan arkituko du irakurleak.

Gregorio Ugalde, 1929 urtean, Martxua-ren 15'an il zan, 62 urterekin, pulmoniyaz gaixotuta.

(1927)

BERTSO BERRIAK
ANDOAIN'GO MISIOLARIYAI
JARRIYAK

1/ Ogei ta zazpigarren urtea
beatzireun milla ta,
Salbadorea jetxi zanetik
onerañoko zenbata;
Andoain'darrak izandu degu
eliz-jaialdi aparta
erri onetan nola zeguan
misiolarien falta,
jaun oiek lana izango dute
alakoxeak dira-ta.

2/ Zer asmo ziran bagiñekien
Berrondo jaunak esanda,
ikusi nai duanarentzat
argia franko izan da;
galdetutzea zertako degu
geok aditzen giñan-da?
lan ederrikan azaltzen digu
artarako jaio zan-da,
ia zer pena artuko duan
gu infernura juanda.

- 3/ Berak errian sartu baño len
irten giñaden bidera,
burni-bideko geldi-tokian
izan genduan billera;
kabildo eta erri-gizonak
batu ziraden sallerá,
oste aundia inguratu zan
abur leku umillera,
gero andikan elizara zan
lendabiziko ibillera.
- 4/ «Pekataria, atoz!» esanaz
sartu giñaden eleizan,
koru ederra organuakin
berealaxen asi zan;
ori nola zan jakitekotan
an bearko zuan izan,
erdi zalantzan jarri giñaden
bidez edo mirari zan,
orduan guri ez poztutzeko
esatia alperrik zan.
- 5/ Ladislao zan lendabiziko
itz-lekutikan asia,
ederki asko zabaltzen zuan
fede santuko azia;
iztun ederrak badira baño
orrek daduka grazia,
otoitz beruak sarri egiñaz
zerutik jetxi-azia,
esnatutzeko esaten zigun
lotan zeguan guzia.

- 6/ Bigarrean Laureano zan
itzaldi aundi arrekin,
edozein moduz eta nolana
etzion lanari ekin;
nork bururatu gauza oriek
bear giñuzela jakin?
gure anima berdin egin du
Jesusen odolarekin,
batek zentzua galdu lezake
au pensatu utsarekin.
- 7/ Irugarrengo arratsaldea
genduan gôangarria,
iya bi ordu ezin neurturik
zer zan pekatu larria;
ta azkenean esaten digu
gauza ikaragarria:
begiratzeko nola zegoan
gurutzetuta jarria,
orrenbeste on egin dizkigun
Jaungoiko maitagarria.
- 8/ Laugarrena zan jua bearra
edo emengo atzena,
esan liteke lurak gainean
duan gauzarik beltzena;
ez dakit zeñek jarriko zion,
eriotza du izena,
emen noiz arte izan biagun
albistalari zuzena,
esan digute akordatzeko
arekin al dan maizena.

- 9/ Ill ondorean ezer ez dala
 iñoiz aditu izan da,
 iñon kabitu ezin diraden
 arro batzuek esanda;
 adiskidea, kontuz ibilli
 Lutero umildu zan-da,
 bai al dakizu noiz izango dan
 zure aldi edo txanda?
 itz aspertu bat egin bear'zu
 Pedrorengana juanda.
- 10/ Zure gogoak agintzen badu
 denbora oni uztea,
 zeñek esanda jakingo dezu
 izango dala bestea?
 nungo letraduk egiña dezu (1)
 orrelako ajustea?
 obe zenduke begi aurreko
 estalki ori austea,
 bista ona ta ezin ikusi
 au bizi-modu tristea!
- 11/ Seigarrenean izandu giñan
 kondenatuen tartean,
 bañan au etzan betikorako,
 zer zan ikusi artean;
 ez gaitezela arren erori
 onelako suertean,
 zerbait litzake au baldin balitz
 ogei milla bat urtean,
 bañan ez dago denborarikan
 eternidade batean.

(1) Emen bertso-paperak *begi-aurreko* dio; bañan ori kendu ta saietsean *egiña dezu* dago, lapitzez jarrita. Onela bear du, dudarik gabe.

- 12/ Eternidade izugarri au
gero asi da neurritzen,
bañan nik nola esango diot
an etzanari aditzen?
arrigarrizko izkuntza oiek
nere gañetik zebiltzen,
konparazio asko bai baño
ezer etzuan berdintzen,
gauza oriek aditu eta
zein ez gerade arritzen?
- 13/ Guri bideak erakutsitzen
egin dute alegiña,
nekez bedenik denbora dala
konturatuko bagiña;
nola gizona ez dan munduban
bukatutzeko egiña,
betiko pena edo bestela
sekulako atsegiña,
gure saria izango dala
bizitzarekin berdiña.
- 14/ Esker umillak ematen diet
misiolari jaunari,
eta urrena bikario ta
bere lagun diranari,
orixen bera alkate jaun da
ondoren daduzkanari,
beste ainbeste misioetan
lagundu digutenari;
beste munduban ordainduko da
egin dezuten lan ori.

15/ Ernio-peko erri guztiak
egin digute bisita,
esan liteke Ernani'raño
Tolosa'tikan asita;
gurea berriz jakina dago
errian bertan bizita,
berriz guretzat orrelakorik (2)
ez dagonean etsita,
egun oriek pasa ditugu
eginkizunak utzita.

16/ Itzaldi edo sermoi ederrak
askok ditugu aditu,
beste batzuek etorri gabe
bearko zuten gelditu;
gogoratu zat illuntasun au
bear dedala argitu,
artu papera eta ikasi,
al dan maizena berritu,
ortarakoxe Ugalde zarrak
bertsuak azaldu ditu. (3)

(2) Emen bertso-paperak *orrelakoxe* dio; bañan ori kendu ta saietsean *orrelakorik* dago. Onela bear du noski.

(3) Bertso-papera, "Editorial Guipuzcoana — Tolosa", Gregorio Mujika zanaren bertso-bilduman.

JOSE MANUEL UGALDE

Jose Manuel Ugalde bertsolaria, Andoain'en jaio zan, Aita Larramendi kalean, 1908 urteko Azaroaren 17'an.

Onen doaia ez da bertsoak aotik aora botatzekoa izan, bertsoak paperean jartzekoa baizik.

Urrengo orri-aldeetan ipiñi ditugun jarrri-aldietatik, batzuk ez dute egillearen izenik; bañan Jose Manuelek, berak jarrriak dirala esan digu.

Ta bertso-jartzallea ez-ezik, bertso-saltzallea ere izan zan; ain zuzen, Euskalerriko bertso-saltzallerik azkenetako bat izan da.

Taller batean bere kontu lan egiten zuan. Ta, nunbait ere festa zanean, taller itxi ta ara joaten zan, bertso-paper-pilla bat artuta. 1947 ta 1953 urte bitartean ibilli zan gisa ontan.

Erri ta toki asko korritzen zuan. Gipuzkoa'n: Tolosa, larunbatetan, merkatu-egunean alegia; Azpeitia; Errenteria,

Irun; Berastegi; Ernio, mendi ontako gurutzearen erromeria egiten dan egunean... Donostia'ra bein bakarrik joan zan; kantari asi ta zeladoreak debekatu egin zion. Etzan geiago joan.

Naparroa'n: Elizondo, Bera, Santesteban, Leitza, Lekunberri, Irurzun...

Bizkaia gutxiago korritu zuan. Ala ere andik barrena ere ibilli zan: Urkiola'n, San Antoniotan; Abadiano'n, San Blas egunean; Gernika'n...

Bertso-paper batzuk berak jarriak izaten zituan; besteak, berriz, lengo bertsolari zarrak jarriak.

Asieran asko saltzen zuan; bañan gero afizioa gutxitzen joan zan, ta jendeak gero ta gutxiago erosten zuan. Ta ala, utzi egin zion saltzeari.

Gaur, beti bezela, Andoain'en bizi da. Bera da argibide auek danak, ta bai bere aitarenak ere, eman dizkiguna.

NERI GERTATUA (1)

Donosti aldeko erri batian
izandu nitzan ni urte batian,
ango festak ziran egun batian;
karrika extu ta koxkor batian
ia ito nintzan jende tartian.
Iru gizon zeuden leio batian,
neri par egiñaz danen artian.
Eta nik, ikusi nitubenian,
arri bat arturik atzaparrian,
tira ta jo nuben mutur-zañian.
Jua karraxika asi zanian,
eun gizon banitun nere gañian;
eta an nagola danen azpian,
ikusi nituben an urrutian
bi guardia zibill zaldi gañian.
Nere gañekuak, aik ikustian,
oju egin zuten: «Utzi pakian!»

* * *

(1) Izenburu au, Ugalde'k berak inprenta-arazitako bertso-paper batetik artua degu. Bertsoak, berriaz, gerraz aurretikako periodiku-punta batetik. Punta au, Donostia'ko Juan Iturralde'k eman zigun. Etzaio ageri zer periodiku dan, ezta ere zein egunetakoa. Izenburua batetik eta bertsoak bestetik, beraz. Orra zergatik:

Periodiku-puntak obeto dakarzki bertsoak, bertso geiago; bertso-paperak zenbait puntu an ta emen

Guardik, neregana allegatzian,
ia zer eñ nuben galdetu zian.
Gizon jiboso bat, danen atzian,
asi zan esaten marru bizian:
«*¡Ha pegado un hombre gaur goizian!*»
Guardiazibillak, ori aitxian,
jarri niñuzen ni zaldiñ erdian.
Beste gizon danak nere atzian,
prozesiyo eder baten antzian.
Kale guztiyetan oju bizian,
danak ari ziran nere kaltian,
esanaz: «Urrena atorrenian,
pagatuko dituk danak batian!»

* * *

Eguerdiko amar t'erdik aldian
arkitu giñaden kartzela aurrian.
Guardiazibillak ustekabian
makillaz jo niñun bizkar gañian;
eta nik karraxi egin nunian,
parrez asi ziran danak batian.
Eta naiko parra eñ zutenian,
bultzatu zidaten indar guzian,
eta erori nintzan zulo batian.

* * *

falta du. Orregatik, bertsoak peridikuari kopiatu dizkiogu.

Izenburua onela dator periodikuan: *Goierriar bati gertatua*. Bañan Andoain ez da Goierri. Orregatik, bertso-paperari artu diogu: *Neri gertatua*.

Emen kontatzen dana, ez omen da gertatua, asmatua baizik.

An egondu nintzan illabetian,
zorri ta arkakuso askon artian;
saguk eta arratoik ere bazian,
kabiya zutela oian azpian.
Eta ni patxaran lotan jartzian,
kosk eltzen zidaten atzekoaldian;
segika asten nintzan amorraztian,
bañan sartzen ziran zulo batian,
berriz nik lo artzen nun bitartian.

* * *

Biar zan denbora pasa zanian,
atera nintzan gau illun batian.
Laxter sartu nintzan nere trenian,
esaten nuela nere artian:
«Enaute ikusiko pixka batian
onelako erri koxkor batian!»

* * *

Orra nik kontatu ixtanpatian
zer ikusi nuben illabetian,
Donosti aldeko erri batian,
ango festak ziran urte batian.

BERTSO BERRIYAK
J. M. UGALDE'K JARRIYAK

Bertso auetan kontatzen dana ere, ez da gertatua, asmatua baizik. Bertso auek eta *Neri gertatua* izenburuaren azpian datozenak bertso-paper berean argitaratu ziran, bakoitza alde banatatik, «Joaquín Muñoz Baroja»-ren moldiztegian. Tolosa'ko Antonino Lakunza zanak eman zidan bertso-paper ori.

- 1/ Erri koskor batian
juan dan igandian
itzal ederra zegon
belaz batian;
lau atso ari ziran
gogotik musian,
berak nai zutelako,
amar erregian;
eta aldamenian
botilla betian
orbela tartian
preskatu artian,
pakiak egiteko
asarretzian.

2/ Pantxika ta Kontxezi
alde batetikan,
Ana eta Mikela
beste aldetikan;
amarrekotan berdiñ
daude oraindikan,
tantuakgatik berriz (1)
eztigu inportikan;
ez det kiñurikan
aien begitikan
atera danikan
ikusi oraindikan,
sasi tartetik beida
egonagatikan.

3/ Aundiya paso juan zan,
txikiya ere bai,
parerik ez du iñork,
ezta ere nai;
bestetik ez izan arren
puntu ederra bai,
amar tanto enbido
euki nai ditunai;
Mikelak euki nai,
Anak ez utzi nai,
Kontxezik: «Ja, ja, jai!
ez al dezute nai?
jaso itzan bi tanto,
ez diñagu nai!»

(1) Bertso-paperean: *tantugatik*.

4/ Irugarren pasara
zan oso polita,
Anak bi erregekiñ
ordo aundiya;
Kontxezik: «Ez diñat nai!
nai baden txikiya,
ogei tanto enbido,
ez den galestiya!
Bi bateko seya,
bestia zazpiya,
atera itun iya!»
Auxe komeriya:
eukita galdu zuten
joku guziya!

5/ Jokuba bukatuta
jarri ziranian,
altxatu egin ziran
danak batian;
ardo asko zeukaten
tripan barrenian,
izkutatu ziraden
erreka batian,
ni sasi tartian;
aiek ikustian,
zertara jun zian
beidatu nunian,
erreka azi zuten
lauben artian.

PADUA'KO SAN ANTONIO'REN BIZITZA

1/ Komeni diran bertso berriyak
kantatu al bageneza,
orretarako eskatzen diyot
goiko Jaunari laguntza,
une batean jaso dezagun
zerurontz gure biotza,
labur bederik kanta dezagun
San Antoniyon bizitza.

2/ Milla eun da larogei eta
amabosgarren urtian,
Portugal deitzen zaion naziyo,
uri ospetsu batian,
Ama Birjiña zerura igo
zan egun zoragarrian,
ipiñi zuen lore eder au
zeruko Jaunak lurrian.

- 3/ Mutikotxua polita zegon,
bost urte bete zituban,
bere guraso onak poz-pozik
beti eukitzen zituban;
zeruko Amari itz egitia
beste jolasik etzuban,
sei urterako garbitasuna
betiko eskeñi zuban.
- 4/ Birtute eta jakinduriyan
txit aurreratzen zijuan,
ogei ta lau urte baño len
meza ere eman zuban;
Aita Prantzisko Asis'koaren
irudiya artu zuban,
bera bezela egarri aundiz
serafiñ izan nai zuban.
- 5/ Irakurtzen da San Antoniyo
bein emen izandu zala,
berak txit maite zuben amona
Urkiola'n bizi zala,
San Anton dagon aldare ortan
otoitza egin zubala;
orregatikan esan oi dute
bere onduan daukala.

- 6/ Nolako poza ta atsegifia
santu onen biyotzian,
zeruko Amak Jesus aurtxua
bere besotan jartzian!
Zoriontasun aundiyagorik,
jakintsuen iritzian,
eziñ nabaitu lezake iñork
zerura jua ezian.
- 7/ Mirari asko egin zituban
Jaungoikuak ala naita:
egun batian jendetza asko
berari entzun nai ez ta
ikusi zuten nola arraiak,
danak batera bilduta,
entzun ziyoten arreta aundiz,
danak batera bilduta.
- 8/ Mirari ori ikusi zuten
sinisgabeko taldeak,
ikusi ziran une batean
Jaunaren graziz beteak;
amar millatik gora ziraden
egunero entzuleak,
elizan ezin kabitu eta
itzegiten du kalean.

- 9/ Anima asko bildu nairikan
artzai onaren taldera,
abiatu zan egun batean
Padua erri aldera;
erri guziya, lanak utzita,
irten zitzaion bidera,
berdiñ gabeko santuba onen
mirariyak ikustera.
- 10/ Milla berreun da ogei ta amabi
ziraden urte berian,
ogei ta amasei urte beteta
ill zan Jaunaren grazian;
kanpaiak berez jotzen zutela
beren doñu alegrian,
«Santuba il da!» esaten zuten
aurtxo guztiyak kalian.
- 11/ Ill ondorian San Antoniyok
egindako mirariyak,
ez ditu noski iñoiz aztuko
Padua erri aundiyak:
sendatu ziran gor mutu asko,
itxu eta elbarriyak;
«Gora santuba! Aintza Jaunari!»
esaten zuten guztiyak.

12/ Ikusirikan San Antoniyok
zer bizitza egin zuban,
bere antzera goi-maitasunez
bizi gaitezen munduban;
gure bizitza alaitasunez
beteko zaigu orduban,
eta azkenik ill ondorian,
sartuko gera zeruban. (1)

(1) Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea, Jose Manuel Ugalde'k berak emana.

(1948)
BERTSO BERRIYAK
ONDARRABIARRAI JARRIYAK

1/ Milla bederatzireun
berrogei ta zortzi,
Donostiya'n regatak
ditugu ikusi;
ondarrabiatarrak
ditugu nagusi,
emen etorri dira
bandera ta guzi.

2/ Falta ziran Pasaia
eta Donostiya,
Gipuzkoa'tikan bat,
ura Ondarrabiya;
Bernardo Elduayen
zutela patroia,
bandera irabazi,
ori dek sasoia!

3/ Illaren bostian zan
lendabizikua,
ondarrabiar onek
egin du naikua;
Pedreña'k eziñ eutsi
oien erasua;
erriyuan ez gaude,
au da itxasua.

4/ Ogei ta amar segundo
estropada batên,
Pedreña aundiyari
dizkatela kentzen;
alperrik da Oriyo
Pasaia naiz irten,
Ondarrabi kanpeon
Españiya'n aurten!

5/ Castilla'tik etorri
dira arrotuta,
aiek añakorik ez
dala sinistuta;
oraiñ bueltatu dira
oso umilduta,
kaskarreko ederra
buruban artuta.

6/ Bi urtian egondu
dira gobernatzen,
zortzireun milla pezta
gañera gastatzen;
Ondarrabiya'k berriz
—zein ezta arritzen?—
amabost egun pasa
ditu preparatzen.

7/ Orain bi urte ere
—nork ez du goguan?—
Españi'ko txapeldun
Pedreña zeguan;
etorri zan onera
arruen moduan,
Ondarrabiya'rekin
galdu egin zuan.

8/ Ondarrabiya'k badu
mutilla trebia,
bost bandera oietan
badauka partia;
au bai dala erriyai
fama ematia!
Pedreña'k izandu du
orrekin kaltia.

- 9/ Alperrikan dabilta
Pedreña ta Oriyo,
Ondarrabiya'rentzat
ez dute baliyo;
«Argi ikusi degu!»
alkatiak diyo
ayuntamentutikan
umil da seriyo.
- 10/ Sagarzazu jaun orren
poz eta atsegiña,
guztiyen aita danez
da gauza jakiña;
Marina'ra joan giñan
jendia nai aña,
an berriz egiñ zuan
itzaldi bikaña.
- 11/ Gipuzkoa guztiyak
arturikan parte,
gaurko jai eder au
antolatu dute;
erriyak eta bandak,
aguazil da alkate,
arraunlariak ondo (1)
merezia dute.

(1) Bertso-paperean: *arraunlarik*.

12/ Amabigarren bertso
onekin amaya,
ez da iñoiz aztuko
emen gaurko jaya;
Euskalerra guztiyan
entzuten da deya:
Gora Gipuzkoa ta
gora Ondarrabiya!! (2)

(2) Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea, Jose Manuel Ugalde'k berak emana.

(1951)
BERTSO BERRIAK
ORIO'KO ARRAUNLARIAI
JARRIAK

1/ Milla bedératzireun
berrogei ta amaika,
Donostia'n bildu da
jendetza galanta,
estropada aundia
jokatzen dala-ta;
egualdia ederra,
itxaso aparta.

2/ Orio, Donostia
eta Ondarrabi,
Zumaia eta Zarautz,
gañera Getari;
bizkaitarrak ez dira
onera etorri,
«Obe diagu ez joan!»
esanaz alkarri.

3/ Donostia'n ez degu
ikusi oraindikan
aurtengo estropada
bezelakorikan:
gaztiak zintzilika
arboletatikan,
mendiyak jendez bete,
etzan tokirikan.

4/ Illaren bian zuten
lendabizikua,
Orio aurrena baietz
diruba naikua;
nunbait patroia zuten
konfiantzakua,
amaika estropada
jokatutakua.

5/ Eguardiko amabiak
jo duten orduban,
ontziak irten dira
tximisten moduban;
laister ikusi degu
indarra nork duban;
Donostia lenbizi
sartu da portuban.

6/ Bigarren tanda zuten
Orio'tarrakin,
Zarautz eta Zumaia
kuadrilla onakin;
etzioten nolana
arraunian ekin,
Orio lendabizi
bentaja aundiakin.

7/ Urrengo igandian
zuten lendabizi,
Zarautz eta Zumaia
alkar ezin ausi;
ziabogan Zumaia
gelditu ta asi,
Zarautz'entzat bentaja,
Getari lenbizi.

8/ Azkeneko estropada
danetan onena,
bandera norentzat dan
esango diguna;
badijuaz aurrera
puntetan barrena,
laister bueltatu dira,
Orio aurrena.

9/ Bilbao'n jokatu zuten
juan dan igandian
Españi'ko txapeltza,
ura zan jendia!
Orio añakorik
ez izan ordia,
bi bandera ederrak
or dauzka gordiak.

10/ Orio'tarrak beti
arraunlari onak,
onek aurrera ere
emango'itu lanak,
atzera utzirikan
kontrario danak,
osasuna ematen
badiote Jaunak.

11/ Españi'ko txapeldun
aurten da Orio,
euskaldunak txit gora
au dala merio;
emen kontubak ez du
batere balio,
kastillarrak ez dira
ortarako jaio.

12/ Gaurko jai aundi ori
dute merezia,
orla jaso dutenak
gure Euskal-erria;
deadar egiteko
orain da garaia:
Gora ain jatorra dan
Orio'ko erria! (1)

(1) Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea, Orio'-ko Joakin Aldabe jaunak bialdua.

(1953)
BERTSO BERRIAK
ORIO'KO ARRAUNLARIAI JARRIAK

1/ Milla bederatzireun
berrogei ta amairu,
aurten mundu zar onek
berriak baditu:
aurtengo estropada
nola zan aditu,
gauza au ikasi gabe
ez beintzat gelditu.

2/ Munduban gauza eder
asko izanikan,
ez dago Donostiya
bezelakorikan;
ondartza edo playa
jendez beterikan,
zerbaitegatik datoz
estranjeritikan.

3/ Illaren seian zuten (1)
lendabizikua,
Oriyo aurrena baietz
diruba naikua;
askok esaten zuten:
Betiko Jainkua,
ogei ta lau segundoz
ez al da naikua?

4/ Oriyo, Donostiya
eta Ondarrabi,
San Juan, Zarauz, Zumaia
eta Errenteri;
egualdiya ederra,
itxasua guri,
itxas-ertzian bazan
jendia ugari.

5/ Lenbizi irten ziran
San Juan da Ondarrabi,
berekin zituztela
Zarauz ta Errenteri;
indarrak berdiñ dira,
badijuaz larri,
etorri diranian
San Juan garailari.

(1) Bertso-paperean: *seiyeen*.

6/ Bigarreanean zuten
oriyotarrakin,
Zumaiako mutillak
donostiarrakin;
etziyoten nolana
arraunian ekin,
Oriyo lendabizi
bentaja aundiyakin.

7/ Urrengo igandian
egualdi ederra;
Oriyo lendabizi,
onentzat bandera;
onek ekarri diye
askori galera,
eskarmentuban sartzen
errezak ez gera.

8/ San Juan da Ondarrabi
ziraden urrena,
estropada ederra
oik egin dutena;
gauza bat da ni orain
arritzen nauena:
zer da Donostiya'ri
gertatu zaiona?

- 9/ Etzuen askok uste
Errenteri'tikan
alako kuadrillarik
irtengo zanikan;
Donostiya ta Zarauz
atzera utzirikan,
allegatu dirade
pozez beterikan.
- 10/ Iru urte oietan
Oriyo nagusi,
badaukate bestiak
ontan zer ikasi;
urrengo urterako
preparatzen asi,
bestela juango zaie
bandera igesi.
- 11/ Estropada ederrak
asko izanikan,
ez det goguan aurtan
bezelakorikan;
itxasua zegoen
geldi-geldirikan,
zerua urdiñ-urdiñ,
etzan aizerikan.

12/ Gaurko jai aundi ori
ospatu nairikan,
orra amabi bertso
antolaturikan;
eskerrik asko danai
barren-barrendikan,
aurten egin dezuten
azafiatikan. (2)

(2) Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea, Jose Manuel Ugalde'k berak emana.

BERTSO BERRIYAK GAZTEAI JARRIYAK

Bi bertso-paper arkitu ditugu bertso auekin. Egillearen izenik ez dute, bañan Jose Manuel Ugalde'k, berak jarriak zira-la esan zigun. Guk ditugun kanta-paper oietatik, bata Ugalde'k berak emana degu; bestea, liburu ontan bertan azaltzen dan Lorentza Zulaika bertsolariak emana. Bertsoak, bitara, euskeraz ta erderaz jarriak dira.

1/ *Voy a contar un caso,
gaztientzat ona,
que veo los domingos:
mutillak nai gona;
a su vez las muchachas
senar-gai on bana;
escuchadme atentos
esango dedana.*

2/ «*Las cuatro de la tarde,
egualdi ederra,
a las cinco el baile,
goazen plaza aldera!*»
*Las chicas se preparan,
ispillun ai dira,
haciendo maquillaje
aspertuko dira.*

3/ «*¿Qué te parece, Mari,
begiko pestaña?
Parece que no luce
igandian aña.*»
*«¡Ay!, qué boba eres, chica,
tienes poca maña,
con el pincel estrecho
artzen da tamaña.»*

4/ «*¿Dónde has dejao, Joxepa,
pintura gorriya?
¡Ya me has hecho buena!
Auxen komeriya!
¡Cuidao que eres idiota
enparagarriya!
¡Me has roto el frasco
atzo ekarriya!*»

5/ *«El primer pasadoble
dantzatu gaitezen!»
Se acercan los chavales
esanaz: «Faborez!»
«Bai!» les contestan ellas
irrifar egiñez,
bailar un fox muy lento
naiz iñork jakiñ ez.*

6/ *«Cuando bailo contigo
jai-arratsaldian,
no pienso otra cosa
etxera jutian:
Aquella sí que es guapa
guztiyen artian!
Me casaré contigo
urrengo urtian.»*

7/ *«No eches tú las redes
ni katiatzeko,
no tengo muchas ganas
enamoratzeko;
sois engañosos todos,
egiya esateko,
ya tengo yo motivos
eskarmentatzeko.»*

8/ *Mientras esto ocurre,
mutillak guapuak
juegan en las tabernas
musian pikuak;
y para olvidar lo que hacen
beste mutikuak,
cantan de vez en cuando
Bilintxen bertsuak. (1)*

9/ «¿Qué hacéis, jovencitos,
joan gabe plazara?
—les pregunta un viejo
eranaz patarra—;
vosotros sois de ellas
zorion bakarra,
casando se remedia
askoren negarra.»

10/ *El lunes en la fábrica
komentariyua:
«¿Qué te parece, Encarna,
nere nobiyua?
Aquel sí que es guapo,
mutilla yayua,
doctor en medicina
du ofiziyua.*

(1) Bertso-paperak *Ilintxen*, bafian *Bilintxen*
bearko du noski.

11/ *Este doctor me dijo
notizi berriya:
Para engordar el pecho
estutu gerriya;
nada de cinturones,
mia lokarriya,
y con agua de ortigas
kendu egarriya.»*

12/ *Ahora un consejo
neskatxa danari:
divertiros si queréis,
txit ona da ori
pero mucho cuidado
pekatun erori;
rezad por las mañanas
Ama Birjiñari.*

(1953)

BERTSO BERRIYAK
1953'KO UGALDEARI JARRIYAK

- 1/ Negargarrizko gertakizun bat
nai nuke adierazi,
orretarako goiko laguntza
eskatuko det lenbizi;
probintzi onek ez du oraindik
orlakorikan ikusi,
guk ala uste ez izan arren
nunbait genduen merezi;
bertso berriyak jartzera nua,
nai dituenak ikasi.

- 2/ Milla urte ta bederatzireun
berrogei eta amairu,
Urriko illaren amalauba zan,
ongi esango banitu;
zerua illun, egun guztiyan
ebirik etzan gelditu,
errekak gañez mendiyen bera
ezin ziraden kabitu;
gaba gañian, argirikan ez,
guztiyak giñan larritu.

3/ Erriyo onduan bizi ziraden
kristauak zer eriyua,
laguntza eske deadar biziz
zabaldurikan leyua;
besterik etzan ezer ikusten
kandelaren errañua,
iñundikan e eziñ lagundu
urez txit inguratua,
pentsatu zuten iritxi zala
aientzat azken ordua.

4/ Gipuzkoa'ko erriyo danak
beren tokitikan erten,
Beasain'dikan asi zitzaigun
kalte aundiyak egiten;
Billafranka ta Tolosa'rekin
nork ez du negar egiten?
Billabona ta Andoain gero,
berdiñ dabilta Lasarte'n,
Usurbill eta Oriyo gero
itxasora sartu arten.

5/ Tolosa'n egin duen kaltia
nik eziñ adierazi,
ura nola zan jakitekotan
ikusi biar lenbizi;
dendarik etzan sano gelditu,
gauza guztiyak igesi,
fabrika danak urak artubak,
makinarik ezin asi,
bazar guztiyak loiez betiak,
garbitu biar lenbizi.

6/ Gure aurreko kristau zintzuak
antziñatikan egiña
andoaindarrak emen daukagu
gurutze santu bikaña;
irakurtzen da ugaldeak beñ
ikutu ziola oña,
oraingu ontan metro bat geigo
arrapaturik gerriya;
ikusi nai duanarentzat
an dago marka jarriya.

7/ Azpeiti eta Zestona aldetik
artu giñuzen berriyak,
sinistu ere ezin giñuzen,
ain ziran negargarriyak;
ogei ta geigo ito ziraden,
danak euskaldun garbiyak,
entiaruan antxen jua ziran
danak illeran jarriyak,
ura ikusita uste det negar
eingo zubela arriyak.

8/ Donosti'tikan Azkoiti aldera,
iya iñulabarrian,
automobilla irten zitzaigun
guztiya jendez betia;
Arrona'n ondo, andik aurrera
etzan posible joatia,
pentsatu dute bertan utzita
Zestona aldera joatia,
beste batekin ateratzeko
fuerte loturik katia.

- 9/ Gizonak joanda, autobus ura
asi zan urez betetzen,
ango jendian larritasuna
jarri gaitezen pentsatzen;
neskatx on batek gurutze deuna
guztiyai zien azaltzen,
esanaz laixter bere aurrera
nola joan bearko zuten,
orduan danak asi ziraden
ondo iltzeko prestatzen.
- 10/ Andikan laister ur-golpe batek
arturik bere aurrian,
abiatu zan itxas aldera
beste urakin batian;
aien orduko larritasuna
pentsatzen jarri gaitian,
alkarri elduta Jesusi esanaz,
beren azken otoitzian,
zeru aldera jaso ditzala
beren animak iltzian
- 11/ Gure bizitza txartzen baguaz
oitura onak utzita,
Jaunak zigortuko gaituela
egon giñezke etsita;
jantzi apañak ljuak, modak,
familiaran errita,
estranjeriko oitura txarrak
egin digute bixita,
gaztientzako onak ez dira,
dantza lotutik asita.

12/ Atsekabean laguntza asko
artu dituzte erriyak,
ikusirikan gertatu ziran
gauza ikaragarriyak;
biyotzetikan ematen dizket
eskerrak eta graziyak,
itzak ez dute bate baliyo,
obrak dirade egiyak,
orretarako jarriyak ditu
Ugalde'k bertso berriyak. (1)

(1) Bertso-papera moldiztegi-izenik gabea, Jose Manuel Ugalde'k berak emana.

ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. R. Artola: Sagardoaren Graziya (*Aitua*).
2. M. Soroa: Gabon, au ostatubal, Anton Kaiku. (*Aitua*).
3. F. Apalategi: Euskal mutillak armetan, I.
4. Pepe Artola: Ustez laguna detan.
5. P. M. Urruzuno: Euskalerritik zerura. (*Aitua*).
6. T. Alzaga: Ramuntxo. (*Aitua*).
7. R. Azkarate: Galtzaundi. (*Aitua*).
8. A. Apaolaza: Patxiko Txerren. (*Aitua*).
9. B. Iraola: Oroitzak.
10. Errege eguneko bertso sayoa (1962). (*Aitua*).
11. P. Larzabal: Bordaxuri. (*Aitua*).
12. Bilintx: Bertso ta lan guziak. (*Aitua*).
13. M. Izeta: Dirua galgarri. (*Aitua*).
14. P. Larzabal: Iru ziren.
15. Ezkontza galdutako bertsoak, I.
16. A. M.ª Zabala: Gabon gau bat.
17. A. M.ª Labayen: Malentxo alargun!
- 18-19. A. Zavala: Txirrita. (*Aitua*).
20. F. Gofii: Lurdesko gertaerak. (*Aitua*).
21. P. Larzabal: Herriko bozak.
22. Bertsolarien txapelketa (30-XII-1962).
23. Aizkolariak.
24. F. Imaz: Bertso guziak.
25. A. P. Iturriaga: Jolasak.
26. A. M.ª Zabala, A. Larraitz, Mir: Periyaren zalapartak.
27. Azpeitiko Premiyoaren bertsoak.
28. B. A. Mogel: Ipui onak.
29. T. Alzaga: Burruntziya.
30. G. Anduaga: Egunsentiko txoria.
31. M. Soroa: Baratzan.
32. M. Elicegui, A. Zavala: Pello Errotaren bizitza.
33. M. Elicegui, A. Zavala: Pello Errotak jarritako bertsoak.
34. P. Larzabal: Senpere-n gertatua.
- 35-36. J. V. de Echagaray: Festara.
37. A. Cardaberaz: Euskeraren berri onak.
38. S. Salaverria: Neronek tirako nizkin.
39. Amar urteko bertso-paperak.

- 40-41. *J. R. Zubillaga*: Lardasketa.
42. *Uztapide*: Noizbait.
43. Bertsolari-txapelketa (1-I-1965).
44. *P. Larzabal*: Hilla esposatu.
- 45-46. *J. M. Satrústegui*: Bordel bertsolaria.
47. *P. M. Urruzuno*: Iru ziri. (*Aitua*).
48. *P. Barrutia, Sor Luisa, X. Munibe*: Teatro zaarra.
- 49-50. *A. Zavala*: Pello Errotaren itzala.
51. *P. M. Urruzuno*: Ur-zale baten ipuiak.
- 52-53. *G. Anduaga*: Bertso-bilduma.
54. *A. Zavala*: Fernando Amezetarra bertsolaria.
55. *Basarri*: Laugarren txinparta.
56. *A. Zavala*: Udarregi bertsolaria.
- 57-58. *C. Beobide*: Asis'ko Lorea.
59. *A. Zavala*: Axentxio Txanka bertsolaria.
60. *A. Zavala*: Errikotxia, Itxaspe ta beste zenbait bertsolari.
61. *A. Zavala*: Gaztelu bertsolaria.
62. *A. Zavala*: Zarautz'ko Zaldubi bertsolaria.
- 63-64. *A. Zavala*: Juan eta Pello Zabaleta bertsolariak.
65. *J. M. Satrústegui*: Luzaide'ko kantiak.
66. *A. Zavala*: Iru bertsolari.
67. Bertsolari-txapelketa (11-VI-1967).
- 68-69-70. *A. Zavala*: Alzo'ko Imaz bertsolaria.
- 71-72. *A. Iturriaga*: Ipuiak.
73. *A. Zavala*: Iru anai bertsolari.
- 74-75. *A. Zavala*: Errenteria'ko bertsolari zaarrak.
76. *A. Zavala*: Alza'ko bertsolari zaarrak.
- 77-78. *A. Zavala*: Paulo Yanzi ta bere lagunen bertsoak.
- 79-80-81. *A. Zavala*: Lexo bertsolaria.
82. *A. Zavala*: Juan Maria Zubizarreta bertsolaria.
83. *A. Zavala*: Motza, Zulaika ta Ugalde bertsolariak.

